

- Hopmann, S. (1991): «Las múltiples realidades de la elaboración de la política curricular». *Revista de Educación*, 296. zenbakia, 43-73.
- Jaurilaritza, E. (1992): *CEL. IDC. Curriculum Eratzeko eta Irakasleen Prestakuntzarako Institutua*. Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia. Gasteiz.
- Jaurilaritza, E. (1992): *Oinarriko Curriculum Diseinua. Lehen Hezkuntza. Etaparako Sarrera. Zehar-Lerroak. Gaztelania eta Euskara. Atzerriko Hizkuntzak*. Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia. Bilbo.
- Jaurilaritza, E. (1993): *Haur eta lehen hezkuntzako etapetako curriculum-egokitzapenak*. Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia. Gasteiz.
- Jaurilaritza, E. (1993): *Haur hezkuntzan ebaluaketa*. Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia. Gasteiz.
- Jaurilaritza, E. (1993): *Lehen Hezkuntzan Ebaluaketa*. Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia. Gasteiz.
- Jaurilaritza, E. (1993): *PEI Erreformatarako Ikastetxeko Prestakuntza Egitamu Intentsiboa*. Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia. Gasteiz.
- Jaurilaritza, E. (1994): *Derrigorrezko Bigarren Hezkuntza. Curriculum garapenerako dekretua*. Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia. Gasteiz.
- Jaurilaritza, E. (1992): *Oinarriko Curriculum Diseinua. Lehen Hezkuntza. Inguruaren ezaguera. Matematika. Gorputz Hezkuntza. Arte Hezkuntza*. Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia. Bilbo.
- Llavador, F. B. (1992): «La reforma del currículo». *Revista de Educación*, extra zenbakia, 193-290.
- López Atxurra, R. (1994): «Las instituciones forales en los libros de texto. La Historia como medio para una educación en la cultura política y participativa». *Príncipe de Viana*, 201. zenbakia, 59-89.
- Lopez Mojarro, M. (1991): «Evaluación en el área matemática. El marco teórico». *Acción educativa*, 65. zenbakia, 5-15.
- Lucas, A. S. (1991): «El curriculum oculto en los textos: una perspectiva semiótica». *Revista de Educación*, 296. zenbakia, 245-263.
- Mascaró Florit, J. (1955): «Una breve defensa». *Cuadernos de Pedagogía*, 235. zenbakia, 66-68.
- Miret, I. ; eta Reyzabal, M. V. (1990): «La propuesta». *Cuadernos de Pedagogía*, 181. zenbakia, 8-12.
- Miret, I., eta Reyzabal, M. V. (1990): «Metodología y secuenciación de contenidos». *Cuadernos de Pedagogía*, 181. zenbakia, 24-27.
- Nafarroako Gobernua eta Hezkuntza eta Kultura Departamentua. (1992): *Haur Hezkuntza Lehen Hezkuntza Kurrikulo-Dekretua*. Nafarroako Gobernua.
- Perez Gomez, A. I. (1990): «La formación del profesor y la Reforma educativa». *Cuadernos de Pedagogía*, 181. zenbakia, 84-87.
- Remacha, J. A. (1990): «Consideraciones en torno al proceso aprendizaje-enseñanza de la lengua (primaria I)». *Acción educativa*, 63. zenbakia, 27-31.
- Remacha, J. A. (1991): «Consideraciones en torno al aprendizaje-enseñanza de la lengua (Primaria II)». *Acción educativa*, 67. zenbakia, 5-9.
- Rodriguez Bornaetxea, F. (1994): «Curriculumari buruzko lumak». *Revista Internacional de los Estudios Vascos*, 39, 2. zenbakia, 458-461.
- Sacristán Lucas, A. (1991): «El curriculum oculto en los textos: una perspectiva semiótica». *Revista de Educación*, 296. zenbakia, 245-263.
- Swaan, A. d. (1991): «El curriculum elemental como código nacional de comunicación». *Revista de Educación*, 295. zenbakia, 207-291.
- Urruzola, M. J. (1995): «Influencia del curriculum oculto en el fracaso escolar». *Comunidad Educativa*, 225. zenbakia, 10-11.
- Zabaleta, P. (1990): «Vascuence'aren legea». *Jakin*, 56. zenbakia, 107-129.

LEHEN HEZKUNTZAKO IKASMATERIALARI GAINBEGIRATUA

Gai sozial eta kulturalak euskal
testuliburuetan

IMANOL MURUA URIA

Lehen Hezkuntzako euskarazko testuliburuak Euskal Herriari buruzko edukiak zein ikuspegitik lantzen dituen aztertzea da lan honen helburu nagusia. Horretarako, bigarren eta hirugarren zikloetako (hiru, lau, bost, eta seigarren mailak) ikasmateriala hartu dugu aztergai, eta Ingurunea alorrekoiei jarri diegu arreta berezia.

Sei hezkuntz proiekturen ikasmaterialak izan ditugu eskuartean: Bruño, Elkar-GIE, Erein, Giltza-Edebé, Ibaizabal eta Zubia-Santillana. Zergatik sei hauek? Lehen Hezkuntzako ziklo eta arlo nagusietan euskarazko materiala argitaratu dutenak direlako.

Euskarazko ikasmateriala izan dugu aztergai nagusia, baina material honen jatorria ezagutzeko beharrezko iritzi diogu aipatutako hezkuntz proiektuek gazteleraz (Espainiarako edota EAERako) edo katalanez argitaratutako liburuei begiratua ematea. Euskal Herrian zabaltzen diren liburuen mamia non landua den zehazten ere ahalegindu gara, beraz, ondoko lanean.

Testuliburu hauek guztiak Eusko Jaurlaritzaritzaren Hezkuntza Sailak dekretu bidez plazaratutako curriculum-diseinuan dute oinarria. Jaurlaritzaren dekretua oinarrian hartuta hezkuntz proiektu bakoitzak bere curriculum lantzen du eta hor zehaztutako irizpideen arabera moldatu ikasmateriala. Eusko Jaurlaritzaren onespena jasotzen dute guztiak, testuliburuak plazaratu aurretik. Aurrerago zehaztuko ditugu onespenezko prozeduraren nondik norakoak.

Gai sozial eta kulturalen azterketan barrena sartu aurretik, hezkuntz proiektu bakoitzaren argitarapenen deskribabena egingo dugu, proiektuz proiektu eta arloz arlo.

HEZKUNTZ PROIEKTUAK BANAN BANAN

Bi multzo nagusi egin behar dira aztergai ditugun sei hezkuntz proiektuen artean.

Batetik, Euskal Herrian diseinatutako curriculum oinarri dutela bertako lan-taldeen jorratutako materiala eskaintzen dutenak ditugu; osoan bertako produkzioa egiten dutenak, alegia. Elkar-GIE eta Erein proiektuak dira lehen multzo honetakoak.

Gainerako lauek Estatu osorako diseinatutako hezkuntz proiektuak dituzte oinarrian, nahiz eta, neurri desberdinetan, bertako hezkuntz proiektuen araberrako material propioa ere argitaratzen duten. Santillana argitaletxe espainiarrarekin egiten du lan Zubia-Santillanak, Edebé talde katalanarekin Giltza-Edebék, Edelvives proiektuarekin Ibaizabal argitaletxeak, eta Bruñok izen bera erabiltzen du Espainia osoan nahiz Euskal Herrian.

GILTZA-EDEBE

Giltza-Edebé taldeak Euskal Autonomi Elkarterako argitaratu duen irakaskuntza-materialak Edebé argitaletxe kataluniarrek Espainia osorako diseinatu eta argitaratutako testuliburuetan du jatorria. Edebé argitaletxea salesianoek sortua da; EDB (Ediciones Don Bosco) zen lehengo izena.

Giltza-Edebék euskaraz nahiz gazteleraz plazaratu du Lehen Hezkuntzako ikasmateriala, beti ere Euskal Autonomi Elkarteko ikastetxeetarako. Nafarroako ikastetxeetarako materiala gazteleraz baino ez du plazaratu.

Matematika

Gaztelerazko matematika-liburuak berdinak dira Madrilen eta EAEn, nahiz eta argitaldaria Edebé den batean, eta Giltza-Edebé bestean. Euskarazko liburuak haien itzulpena dira.

Horrela, esate baterako, plano batean nola orientatu erakusten duen ikasgaian, Palma kalea (Calle de la Palma, erdarazkoan), Olibondoen kalea (Calle de los Olivos) edota Nekosten kalea (Avenida de los Cipreses) dituzte adibidetzat seigarren mailako euskal ikasleek. Distantziakin-eta ariketak egiteko mapa eta grafikoetan Espainiako lurraldeak eta hiriak ageri ohi dira beti, euskarazko nahiz gaztelerazko liburuetan.

Giltzaren testuliburuak erreproduzio hutsa edo itzulpen hutsa diren arren, ez da horrelakorik aitortzen. «Proiektua, zuzendaritza eta orientabide pedagogikoa» Giltza-Edebé taldearena dela esaten da, eta «argitaraldiaren zuzendaria» Miren Agur Meabe dela —Edebéren jatorrizko liburuan J. M. Maideu Puig da zuzendaria—.

Hizkuntza eta literatura

Giltzaren euskarazko testuliburuak euskal testuekin euskal ikasleentzat propio landuak dira, proiektu pedagogikoa (ikasgaien egitura, edukien antolaketa, ariketa-proposamenak...) Edebék gaztelerazko liburuetan darabilenaren parekoa bada ere. Giltzak EAEko ikasleentzat argitaratutako gaztelerazko liburua Edebéren jatorrizkoaren berdina da.

Ingurunea

Azterketa egiteko maila bakoitzeko lau bertsio hartu ditugu eskuartean Ingurunea alorrean: Edebék gazteleraz Madrileko ikasleentzat argitaratua, Kataluniako ikastetxeetarako katalanez egindakoa, Giltza-Edebék EAerako ateratako gaztelerazkoa eta Giltza-Edebéren euskarazkoa. Giltza-Edebéren euskarazko eta gaztelerazko bertsioak bata bestearen itzulpena dira, inon aitortzen ez den arren. Madrilerako testuliburuak eta EAekoak berdinak dira ikasgai gehienetan, eta lurralde bakoitzari egokitutako edukiak ematen dituzte autonomi elkarteari buruzko ikasgaietan. Katalanezkoak desberdintasun handiak ditu edukietan. Aurreragoko atal batean aztertuko ditugu katalanezko bertsioen desberdintasunak.

Giltzaren bosgarren mailako liburua, esate baterako, Madrilerako bertsioaren itzulpena (euskarazkoa) eta hitzez hitzeko erreproduktzioa (Giltzaren gaztelerazkoa) da gehiena. 220 orrialdeko testuliburuan 43 orrialdetan ageri da egokitzapenen bat (irudiren bat aldatu, testuak apur bat edo erabat aldatu, ariketa - proposamen egokitu...), eta 56 orrialdeko ariketa-liburuxkan hiru orrialdetan baino ez dira egokitu ariketak.

Testu-egileak ezberdinak dira Madrilerako eta EAerako liburuetan, eta berberak dira EAerako guztietan, gaztelerazko nahiz euskarazkoetan.

Seigarren mailako testuliburuetan aldeak txikiagoak dira. Edebék Madrileko ikasleentzako argitaratua duen testuliburuak eta Giltza-Edebé taldeak EAerako argitaratu dituenek eduki bera dute, bost orrialdeko salbuespenarekin. Lau ataletan banatutako hamalau ikasgaitan dago antolatua liburua eta, horietarik hamahirutan, gaztelerazko bi liburua, hitzez hitz eta irudiz irudi, berdinak dira, eta euskarazkoa gaztelerazkoaren itzulpena.

Ikasgai bakarrean («Denboran zehar: gure autonomi elkartearen azterketa monografikoa») egokitu dira testuak eta irudiak, neurri txikian hala ere: hogeita bat orrialdetik hamazazpi berdin-berdinak dira Madrilerako liburuan nahiz EAerakoetan, eta lau orrialdetan bakarrik dituzte testu eta irudi egokituak: Eus-

kal Autonomi Elkartearen ezaugarri nagusiak azaltzen dira bi orrialdetan, eta EAEn historia beste bi orrialdetan. «Gure autonomi elkartearen azterketa monografikoa» iragartzen duen ikasgaiaren azaleko argazkia bera da liburu guztietan: Madrileko Plaza del Sol.

Seigarren mailarako *Langaiak (Cuaderno de Campo)* ariketa-liburuek ez dute inolako ezberdintasunik ez testuetan ez irudietan. Madrilerako liburuxka eta EAEn gaztelerazkoa berdin-berdinak dira, eta euskarazkoa itzulpen hutsa.

Baina egileak desberdinak dira, bai ariketa-liburuxkan eta bai testuliburuan. Madrilerako liburuan eta liburuxkan honako hauen ageri dira egile: M. A. Orpinell, J. Otón, N. Palau, B. Rodríguez, X. Soriano, C. Vargas eta Equipo Edebé. EAEn liburu nahiz ariketa-liburuxketan, gaztelerazko nahiz euskarazkoetan, honako hauek dira «testu-egileak»: I. Apraiz Landeta, B. Asua Abasolo, M. E. Larrea Garai, eta Giltza-Edebé taldea. Ilustratzaileak, argazkilariak, kartografia-arduradunak eta azalaren egilea berberak dira guztietan. Euskarazko liburuak itzulpenak edo egokitzapenak direnik ez da inon aitortzen.

BRUÑO

Espainia osorako materiala argitaratzen du gazteleraz Bruño editorialak —La Salletarren argitaletxea— eta, aztergai ditugun arloen artean, Ingurunean eta Hizkuntzan argitaratu du euskarazko ikasmateriala Lehen Hezkuntzako ziklo guztietan. Matematika alorrean lehen zikloan baino ez dute plazaratu euskarazko materiala. EAEn egokitutako gaztelerazko materialik ez dute.

Hizkuntza

Hizkuntza alorreko euskarazko eta gaztelerazko testuliburuek diseinuan eta edukien antolaketan badute zerikurisik baina, bata euskara lantzeko eta beste gaztelera lantzeko direnez, era berezian egindako testuliburuak dira. Itzulpenik ez dago, beraz, eta euskal ikasleentzako propio egindako materiala da euskarazkoa.

Ingurunea

Euskarazko testuliburuak, *Haritza* izenekoak, gaztelerazkoen —*Paisajes*— itzulpen egokituak dira. Ikasgai gehienak hitzez eta irudiz Madrilen egindako materialaren itzulpen hutsa dira, ikasgai batzuetan testuen itzulpenak egokitu egin dira eta zenbait irudi aldatu, eta atal gutxi batzuetan testuak zein irudiak erabat aldatu dira.

Haritza 3-n, esate baterako, egokipena urria da: 190 orrialdeko testuliburuan bi orrialdetan baino ez dituzte egokitu testuak eta irudiak («Herrien eta kaleen izenak» eta «Jaiak eta ohiturak»), eta gainerako guztia erdarazkoaren itzulpena da. «Herriak eta hiriak» ikasgaian hiru argazki aldatu egin dira.

Laugarren mailako liburuan gehiago egokitu dituzte edukiak: bost ikasgaietako (hamabostetik) zenbait testu eta irudi egokitu egin dira, baina jatorrizko ereduaren nolokotasuna nabarmen geratzen da egokitze mugatu batzuetan. Esate baterako, *Haritza*-ko «Euskal Herrian zehar» ikasgaia *Paisajes*-eko «Viajes por España» kapituluaren egokipena da: testuak aldatu diren arren, irudi gehienak bere horretan utzi direnez, Euskal Herriko maparik ez da ageri «Euskal Herrian zehar» ikasgaian, baina Espainiako lau mapa bai. Arabako lautadako, Enkarterrieta-ko eta Donostiako argazki banaren ondoan, Valentziako, Bartzelonako, Aranda de Dueroko, Teideko eta Gaztela-Leongo argazki bana ageri dira, beti ere «Euskal Herrian zehar» ikasgaian. EAEko hiru mapa datoz bukaeran.

Euskal Herriko ikasleentzat propio landutako hiru ikasgai ditu *Haritza 5*-ek (geografia, jarduera ekonomikoak eta kultur aniztasunari buruzkoak), eta gainerako guztietako testuak itzulpena dira. Bi ikasgaietan («Espazioa adierazteko era» eta «Nola aztertzen da autonomi elkarte bat?») zenbait irudi aldatu egin dituzte, Espainiako erreferentzia geografikoen ordez Euskal Herrikoak jarritz.

Proporzio berean da itzulpena seigarren mailakoa. Hamabost ikasgaietatik hiru ikasgai —historiari buruz— Euskal Herriaren errealtatera egokituta datoz. Gaztelerazko testuliburuan Espainia da historiaren erreferentzi nagusia, eta euskaraz-

koan, hiru ikasgai horietan, Euskal Herria. Beste hamabi atalak itzulpena dira.

Haritza liburuen fitxa teknikoan ez da, hala ere, itzulpen egokitua denik aitortzen. Madriren argitaratutako *Paisajes en zapi* testu-egileei (R. Batllori, M. Espinet, J. Franch, A. Gavaldá, J. Molla, A. Saintisteban eta J. Plagés) beste lau izen (A. Ansoategui, A. Apiñariz, J. C. Audicana eta V. Rodríguez) —itzultzaile-egokitzaileak— gehitu eta denak egiletzat aurkezten dituzte.

ZUBIA-SANTILLANA

Zubia-Santillanak euskaraz nahiz gazteleraz argitaratzen ditu Lehen Hezkuntzarako Ingurunea alorreko ikasmaterialak. Matematikan eta Hizkuntzan, aldiz, euskaraz baino ez ditu plazaratzen, gaztelerazkoak Santillanak Espainia osorako argitaratutakoak baliatzen baitira EAEen ere. Zubia-Santillanaren matematika-liburuak Santillanaren gaztelerazko testuen itzulpen hutsa dira, Ingurunea alorrekoak itzulpen moldatuak dira eta hizkuntzaren gainekoak, berriz, jatorrizkoak.

Matematika

Zubia-Santillanaren euskarazko matematika-liburuak Madrilgo argitaletxe nagusiak gazteleraz Espainia osorako argitaratzen dituenen itzulpena dira. Zubiaren *Matematika* eta Santillanaren *Matemáticas* liburuak berdin-berdinak dira irudi aldetik, azala salbu (diseinu bera baina irudi ezberdina).

Zenbait pertsona-izen aldatzen dituzte (Santillanan Celina dena, esaterako, Zubian Iratxe da, eta Pedro, berriz, Peru) eta, kasu bakanetan, adibidetan ageri diren hiri espainiarren izenak euskal hirien izenekin ordezkatu dira, beti ere egokitze horrek irudi-aldaketarik eskatzen ez badu. Honela, autobus-geltokiko prezio-taulan Madriletik abiatzen dira autobusak hirugarren mailako gaztelerazkoan, eta Bilbotik, aldiz, euskarazkoan.

Baina irudiz hornituta datozen testuetan (grafikoak, mapak...), irudiak egokitzen ez direnez, «adibide espainiarrak» da-

kartza Zubiaren testuliburuak ere. Hirien arteko kilometro-kopuruak neurtzeko Madril-Toledo-Aranjuez, Madril-Avila-Segovia, eta Madril-Guadalajara-Cuenca ibilaldiak proposatzen zaizkie hirugarren mailako euskal ikasleei, Espainiako hiru mapatxoekin hornituta datorren orrialdean. Laugarren mailan ere liburu osoan ageri den mapa bakarra Espainiakoa da, baina testua aldatzeko aukera ematen duen mapa da, bertan Bilbo ere ageri baita: kalkulatu beharreko distantziak Bilborekikoak dira Zubiaren testuliburuan.

Euskarazkoak gaztelerazko bertsioreen itzulpena direla agerikoa den arren, testuliburuaren fitxa teknikoan ez da halakorik aitortzen. Honela, itzultzaile bide direnak (Xabier Kintana, Xabier Mendizabal eta Gotzone Miranda) Santillanaren *Matemáticas* argitarapenaren egileekin (Pilar García, Magdalena Rodríguez eta José Gil) batera datoz Zubiaren *Matematika* liburua-
ren egile-zerrendan.

Hizkuntza

Hizkuntzari buruzko testuliburu-
etako edukietan batera zeri-
kusirik ez dute Zubiaren *Hizkuntza*-k eta Santillanaren *Len-
gua*-k. Zubiako argitarapenetan Euskal Herriko gaiak jorra-
tzen dira batik bat, euskal literaturako testuekin. Hala ere,
edukien egituraketaren, ariketa-proposamenen eta testulibu-
ruen diseinu orokorraren parekotasunean nabari da proiektu
pedagokiko beraren arabera landu dituztela gaztelerazko nahiz
euskarazko liburua-
k.

Hirugarren mailako testuliburu-
etan, esate baterako, bosna
ikasgai-
ko hiru atal nagusitan antolatuta dituzte edukiak Zu-
biak nahiz Santillanak: «Animaliak eta landareak» («Animales
y plantas», erdarazkoan), «Lurra eta ura» («La tierra y el agua»)
eta «Paisaia eta lanbideak» («El Paisaje y los trabajos»). Pare-
kotasun bera dute, beste atal-izen batzuekin, laugarren mailakoek.
Azken bi mailetakoan parekotasuna ikasgai bakoitzaren azpia-
talen antolaketan nabari da: ikasgai bakoitzean «Komunikazioa»,
«Narrazio-testua», «Gramatika», «Lexikoa», «Idazketa», «Azalpenez-
ko testua» eta «Bertsolaritza» lantzen dira *Hizkuntza* liburu-
etan, eta «Comunicación», «Texto narrativo», «Vocabulario», «Gramáti-

ca», «Ortografía», «Composición», «Texto expositivo», eta «Texto poético» *Lengua* liburuetan.

Ingurunea

Ikasmaila bakoitzean hiruna liburuxka argitaratu ditu Zubia-Santillanak Ingurunea arloan: ingurune naturalari buruzko bi eta ingurune sozialari buruzko bat, hiru eta bosgarren mailetan, eta ingurune naturalaren gaineko liburuxka bat eta gai sozialen gaineko bi, lau eta seigarren mailetan.

Santillanak Madrileko autonomi elkarterako argitaratutako materiala eta Zubia-Santillanak EAErako euskaraz nahiz gazteleraz plazaratutakoa ikusita, honako ondorio hauek atera daitezke testuen eta grafikoen jatorriari buruz: ingurune naturalari buruzko testuliburuetan, Zubia-Santillanaren agitarape-nak Santillanaren materialaren itzulpena (euskarazkoan) edo erreprodukzioa (gaztelerazkoa) dira —egokitze gutxi batzuk salbu—, eta ingurune sozialari buruzkoetan mamia euskal errealitatera egokitzen da; EAEko gaztelerazkoa Santillanak Espainia osorako egin bide duen oinarrizko testuaren egokipena da, eta euskarazkoa egokipen horren itzulpena, Zubia-Santillanaren bi bertsioak bata bestearen itzulpena baitira.

Moldatze neurria aldatu egiten da urte batetik bestera. Hirugarren mailako *Paisaia eta Lanbideak* liburuan kasu bakane-tan sumatzen da egokitzea: Madrilekoan Sonia dena Leire da EAEko bietan, eta herri arrantzalearen adibide Asturiasko Cudillero ren argazkia ageri bada batean, Elantxobeko irudia para-tu dute besteetan.

Neurri bertsuko egokitzea antzematen da hurrengo ikastur-teko *Paisaia eta herrialdeak* argitarapenean —eguraldiaren mapa, esate baterako, Espainiakoa ikusten dute Madrileko ikasleek eta Euskal Herrikoa EAEkoek, eta errepede-mapa Le-bantekoa hangoek eta EAEkoa hemengoek—, baina agokitze esanguratsuagoa du *Gauzen Historia* liburuxkak: hari nagusia itzulpena da, baina irakurgai osagarriak ezberdinak dira hemen-go materialean; honela, Numanciako gerra datorren lekuan Calahorrako setioa dator EAEko testuetan, eta Ameriketako aur-kikuntzaren lekuan Elkanoren mundu-itzulia.

Bosgarren mailako *Euskal Herria/País Vasco* eta *Comunidad de Madrid* liburuxkak edukiz erabat ezberdinak dira noski, ikasgaien eta atalen egituratan parekotasun osoa duten arren. *Ingurugiroa* Madrileko *El Medio Ambiente*-ren itzulpena da neurri handiengan, baina egokitze pare bat bada: Cabrerako Parke Nazionalaren ordezkari Bidasoako ibaia dute aztergai, eta Mantxako aintziren lekuan euskal kostaldeko padurak.

Azken ikasturteko euskal testuak Madrilekoaren itzulpena dira neurri handiengan: *Espainia eta Europa* liburuxka *España y Europa*-ren itzulpena da, eta *Historiaren Uneak Momentos de la Historia*-ren itzulpena, egokitze txiki batzuk salbu. Historia-liburuko ikasgai bakoitzean, hamasei orrialdetik orrialde-heren batean egiten da jatorrizko testuaren moldapena, Euskal Herriko gertakari baten aipamena eginez; gainerakoan itzulpena da.

Testuliburuaren fitxa teknikoetan ez da, ordea, itzulpena edo itzulpen egokitua denik aipatzen. Itzultzaile-moldatzaile bide dena egileen artean jartzen da, beste zehaztapenik gabe. Horrela, Madrilerako *Momentos de la Historia* eta *España y Europa* liburuen egileak Cristina Zarzuelo, Enrique Juan, Juan Jose Juste, Felipe Hernando eta Teresa Trence badira, *Historiaren Uneak* eta *Espainia eta Europa* liburuen egileak horiek beraiek dira, gehi Xabier Kintana. Ez itzultzailezik ez moldatzailezik ez da ageri. Berdin jokatzeko da hiru, lau eta bosgarren mailetako liburuetan ere.

IBAZABAL

Lan honetan aztergai ditugun ziklo eta arloetan, Ibaizabal argitaletxe bizkaitarrak argitaratutako ikasmaterialak, neurri handi batean, Edelbives hezkuntz proiektua du oinarrian. Proiektu propioaren araberrako materiala ere argitaratzen du, Haur Hezkuntzan batik bat, baina Lehen Hezkuntzako zenbait ziklo eta arloetan ere bai. Lehen Hezkuntzari dagokionez, gazteleraz nahiz euskaraz argitaratzen ditu testuliburuak Ingurunea alorrean, eta euskara batuan zein bizkaieraz arlo guztietan. Euskara batuan argitaratutako materiala hartu dugu kontuan azterketa honetan.

Matematika

Ibaizabal argitaletxearen euskarazko matematika-liburuak —*Bi ta bi* dute izenburu— Edelvivesen liburuaren itzulpena dira. Azala dute erabat ezberdina, baina gainerakoan edukiak eta irudiak berberak dira, egokitze batzuren salbuespenarekin.

Edelvives-en *Matemáticas*en Manuel dena, esate baterako, Manu da *Bi ta bi* liburuan, eta Maria, Miren. Grafikoren bat edo beste aldatu da: Espainiako maparen lekuan Euskal Herrikoa paratu dute hirugarren mailakoan. Eta adibideren batzuk ere egokitu dira: Errenteria-Ibardinaren arteko etaparen profil grafikoa Cangas de Onis-Narancoren ordean laugarren mailan, edo Espainiako pertsonaia historikoen lekuan Euskal Herrikoak bosgarren mailako liburuan.

Baina gehiago dira liburuaren jatorria Euskal Herritik kanpokoak dela nabarmen uzten duten adibideak: laugarren mailako meteorologia mapa Espainiakoak da, mapa batean baino gehiagotan ageri dira «Euskal Herria» (Araba, Bizkaia eta Gipuzkoa) eta Nafarroa bereizita Espainiako maparen barruan, tren ordutegiaren adibidea AVErenak da —«*Madrid (Pta. de Atocha) - Ciudad Real - Puertollano - Córdoba - Sevilla (Sta. Justa)*»— bosgarren mailako testuliburuan, eta ibaien luzera kalkulatzeko ariketan Tajo, Guadalquivir, Miño, Segura eta Ebro neurtu behar dituzte seigarren mailako ikasleek.

Bi ta bi testuliburuetakoko fitxa teknikoetan ez da itzulpena direnik aipatzen. Egilea Ibaizabal-Edelvives taldea da hiru, lau eta bosgarren mailetakoko liburuetan; seigarrenekoan, aldiz, egilea (Rosalía Mariscal), moldatzaileak (Mari Karmen Alzola eta Sabin Gorrotxategi) eta testua batuerara bihurtu duena (Jose Antonio Sarasola) aipatzen dira.

Hizkuntza

Ibaizabalen hizkuntza-liburuetakoko edukiak ez dute zerikusirik Edelvivesen argitarapenetako edukiekin, euskal gaiak euskal testuekin lantzen baitira. Baina, beste argitaletxetan gertatzen den moduan, liburuaren diseinuan eta ikasgaien egitura-ketan antzekotasun handiak daude.

Ibaizabalen *Txor Txor* eta Edelvivesen *Lengua* liburuetakoko ikasgai bakoitzaren bukaeran datozen zenbait ariketetan nabari da parekotasuna. Hara ze ariketa proposatzen zaien ikasleei *Txor Txor 3*-ko aurreneko ikasgaiko «Ebaluazioa» atalean:

Lehenengo, kartulinaz 12,5 x 7,5 cm-ko fitxak egin. Fitxa daukazu-nean hitz berria letra handiz idatzi, alboan marrazkitxo bat eginez.

Ariketa bera proposatzen dute *Lengua 3*-n, aurreneko ikasgaiko «Evaluación» atalean:

Primero tienes que conseguir fichas de estas medidas: 12,5 cm. x 7,5 cm o de tamaño similar. Una vez que tienes la ficha, escribe con letras grandes la palabra nueva, acompañandola de un dibujo.

Ariketa-mota berberak proposatzen dizkie hirugarren mailako ikasleei *Txor Txor* liburuak nahiz *Lengua*-k, ikasgai bakoitzeko (hamabina ikasgai dituzte biek) aipatutako ataletan.

Txor Txor 5 eta *Lengua 5* testuliburuetan ere gai berberak modu bertsuan lantzen dituzte hamabi ikasgaietako «Teknikak» eta «Evaluación técnica» ataletan. Ikasgai bakoitza ere antzera antolatzen dute: «Irakurketa», «Aho-Hizkuntza», «Hiztegia», «Gramatika», «Aditza», «Testua komentatzen», «Hizkuntza idatzia», «Literatura», «Teknikak» eta «Ebaluazioa» euskarazkoan, eta «Lectura», «Expresión oral», «Vocabulario», «Gramática», «Ortografía», «Expresión escrita», «Literatura», «Comentario de texto» eta «Evaluación técnica» gaztelerazkoan.

Txor txor liburuen fitxa teknikoan ez da Edelvives proiektuarekiko loturarik adierazten.

Ingurunea

Ibaizabalek Ingurunea arloan plazaratutako *Txepetx* testuliburuak jatorri desberdinekoak dira zikloaren arabera. Lehen bi zikloetako (lehen, bigarren, hirugarren eta laugarren mailak) materiala Euskal Herrian propio landutakoa da, euskal egileek euskal ikasleentzat egina. Hirugarren zikloko (bost eta seigarren mailak) testuliburuak, ordea, Edelvivesen *Conocimiento del Medio* testuliburuetan dute jatorria. Azken ziklo honetako libu-

ruetan, ingurune naturalari buruzko ikasgaiak itzulpena dira eta irudi berberak erabiltzen dituzte, eta eduki sozialen inguruko ikasgaietan itzulpen moldatuak dira gehienak.

Txepetx 3 eta *Txepetx 4* testuliburuetan ikasgai guztiak bertan landuak dira eta egileak, beraz, bertakoak dira (Marisa Elorriaga, Mari Eli Ituarte, Belinda Isasi). Ikasgaien antolaketak eta liburuaren diseinua Edelvivesen liburuaren parekoa den arren, mamian ez dago itzulpenik.

Txepetx 5 testuliburuan, halabaina, zazpi ikasgai Edelvivesen liburuaren itzulpena dira, eta bost ikasgaietako edukiak Euskal Herriko errealitatera moldatuta datoz, beti ere Edelvivesen eskemak eta testuak oinarritzat hartuta. Fitxa teknikoan ez da itzulpen moldatua denik aitortzen: egilea Ibaizabal-Edelvives taldea da.

Seigarren mailako liburuan, ordea, ez dago inolako egokipenik, geografia, historia, politika eta abar Espainiakoa ditu irakasgai *Txepetx 6*-k; Edelvivesen *Conocimiento del Medio 6*-ren itzulpena da. Azala da, erabat ezberdina irudiz eta diseinuz —Gernikako Arbola da irudi nagusia—, bereizgarri bakarra. *Txepetx 6*-ren egile-zerrenda *Conocimiento del Medio*-ren egile-zerrenda bera da, eta itzultzaile bide direnak (Marisa Elorriaga, Belinda Isasi eta Jabi Artaraz) moldatzaile gisa agertzen dira.

ELKAR-GIE

Elkar argitaletxeak eta Gipuzkoako Ikastolen Elkarteak elkarlanean moldatutako hezkuntz proiektua da Elkar-GIE. Lehen Hezkuntzako alor guztietarako materiala argitaratu du euskaraz, eta gaztelania hizkuntza gisa lantzeko testuliburuak gaztelera.

Matematika

Euskaraz baino ez ditu argitaratu matematika-liburuak Elkar-GIE proiektuak, eta nabari da jatorrian euskaraz landutakoak direla. Adibide askotan ikusten da euskal ikasleentzat propio egindako ikasmateriala dela. *Matematika 3*-n, esate baterako, Baionako planoaren gainean proposatzen da ariketa bat, eta bosgarren mailako adibide batean Bilbo-Azpeitia-Aretxaba-

leta-Eibar-Zumarraga ibilbidea egiten du autobusak. Harrijasotzaileak, estropadak edota ETBko programazioaren ordutegia agertzen dira, besteak beste, adibideetan.

Hizkuntza

Hizkuntzan bi lerro ditu Elkar-GIEk: euskara lantzekoa batak, eta gaztelera lantzekoa bestea. Bigarren zikloko *Euskara* testuliburuek eta bigarren eta hirugarreneko *Lengua Castellana* liburuak egile berberak dituzten arren —Roke Esnaola eta Iñaki Lasa—, ez dute parekotasunik ez edukietan, ez liburuaren egituran, eta ez diseinuan. Izan ere, euskara lehenengo hizkuntzat hartuz lantzen da *Euskara* ikasmaterialean, baina gaztelera bigarren hizkuntza gisa jorratzen da *Lengua Castellana* testuetan. *Lengua Castellana 3*-ren sarrerako testuak garbi adierazten du hori:

¡Hola amigos! Soy vuestro nuevo amigo Peli y voy a acompañaros en este libro, que será vuestro manual de Lengua Castellana. Seguro que me diréis: ‘Como que castellana? ¡Pero si hay que hablar en euskara!’. Sí, ya sé que normalmente hacéis las cosas en euskara, sobre todo en la ikastola. Pero seguro que, en la calle o en casa, también veis, oís y hacéis muchas cosas en castellano. (...) Aunque el euskara es la lengua en la que casi todos vivimos, a nuestro alrededor se usa también el castellano. Así es que tenemos que conocerlo bien. (5. orrialdea)

Gaztelerrari buruzko zenbait ariketetan euskarazko adibideekin konparazioak egiten dira: euskaraz K-rekin idazten dena gaztelerraz C edo Q-rekin idazten dela, Z desberdin irakurtzen dela euskaraz eta gaztelerraz, euskaraz galdera-ikurra esaldi-burkaeran bakarrik idazten da baina gaztelerraz hasieran ere bai... Finean, Elkar-GIEren *Lengua Castellana* materialen berezitasun nagusia zera da, ikaslea euskalduna dela eta ikasketak euskaraz egiten ari dela kontuan hartuta egiten direla azalpenak.

Ingurunea

Ingurunea alorreko materiala euskaraz baino ez du argitaratu Elkar-GIEk. Euskal Herriaren ikuspegitik landutako materiala da.

EREIN

E rein argitaletxeak euskaraz nahiz gazteleraz argitaratu du Matematika eta Ingurunea alorretako ikasmateriala. Hizkuntzaren alorrean, euskara lantzeko testuliburuak baino ez ditu plazaratu.

Matematika

E rein argitaletxeak euskaraz nahiz gazteleraz argitaratu ditu Lehen Hezkuntzarako matematika-liburuak. Jatorrizko testuak gaztelerazkoak dira, Luis Peredak egina, eta euskarazko testuliburuak haren itzulpena dira —Iñaki Iñurrieta da euskaratzailea—, argitarapenen fitxa teknikoan aitortzen denez.

Testuliburuari gainbegiratu emanda, gaztelerazko jatorrizko testuak zein ikuspegitik landuta dauden zalantzan geratzen da. Lurralde-erferentzia Espainia da adibide askotan —Espainiako mapak baino ez dira ageri hiru, lau, bost eta seigarren mailako liburuetan (gutxi batzuk, hori bai), euskarazkoetan nahiz erdarazkoetan—, eta distantziak neurtzeko ikasleei proposatzen zaizkien bidaietan sarri abiapuntua Bilbo izan arren, Madril, Bartzelona, Burgos eta Malaga izan ohi dira helmuga. Distantziei buruzko ariketa ugarietan, inoiz ez da proposatzen Euskal Herriko herrien arteko eragiketarik; Bilbo eta hiri espainiarren artekoak dira ia beti. *Matematika 6* liburuan ageri diren Espainiako mapetako bat autonomi elkarrean egituratuta dator: «Euskal Herria» eta «Nafarroa» bereizita ageri dira. Gaztelerazko bertsiotan ere «Euskal Herria» esaten zaio EAERI.

Baina edukiak euskal ikasleentzat landuak direla adierazten duten detaileak badira, bestalde. *Matematika 6*-ko estatistika-ariketetan Gasteiz eta Donostian urte osoan egindako eurien taulak, Gipuzkoako biztanleriaren bilakaeraren grafikoa, EAeko hizkuntz gaitasunari buruzko taula, EAeko hauteskunde-emaitzak eta abar ematen dira Espainiako populazioari eta langabeziari buruzko koadroen ondoan.

Gaztelerazko adibideetako pertsonaien izenetan aldaketa nabari da bigarren zikloko (hiru eta laugarren mailak) testuliburuetatik hirugarren ziklokoetara (bost eta seigarren mailak): bi-

garren zikloan Juan, Pedro, Javier, María, Marta, Ana... dute izena haur guztiek. Azken zikloan, erdal izenak nagusi diren arren Begoña, Txomin, Mikel eta abar ere agertzen dira.

Hizkuntza

Bi lerro ditu hizkuntzarako Erein proiektuak: *Euskara* testuliburuak batetik —D ereduko ikasleentzat—, eta *Kalakari* batetik —B nahiz D eredueta koentzat—. Esan gabe doa Erein proiektuaren arabera bertan landutako materiala dela guztia.

Ingurunea

Euskarazko eta gaztelera zko testuliburuak argitaratu ditu Erein-ek Ingurunea alorrean. Itxuraz eta edukiz berdinak dira *Ingurunea* eta *El Medio* liburuak. Egileak ere berberak dira euskarazkoetan zein gaztelera zkoetan —Iñaki Begiristain eta Koldo Zubeldia bigarren zikloan, Ximon Goia eta Juan Manuek Rodriguez hirugarrenean— eta, itzulpena zein den adierazten ez denez, bi bertsioak orijinaltzat jo daitezke; egileek beraiek bi hizkuntzetan landu dituztela, alegia.

Testuetako erreferentzia eta adibideetan nahiz irudi eta argazkietan nabari da Euskal Herrian landutako materiala dela. Gai orokorre buruzko ikasgaietan ere adibideak eta irudiak Euskal Herrikoak dira, nonbaitekoak izatekotan.

TIRADAK

Euskarazko testuliburu en batezbesteko tiradek izan duten bilakaera dator ondoko koadroan. Argitaletxe bakoitzak urtez urte argitaratutako testuliburu en batezbeste zer tirada izan duten adierazten da koadroan, Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza Saileko EIMA egitasmoaren datuetan oinarrituta. Matematika,

Hizkuntza eta Ingurunea alorretako euskarazko argitarapenak hartu ditugu kontuan, argitaletxe bakoitzaren urteko batezbestekoa ateratzeko. Lehen argitaraldien tiradak dira —EIMA egitasmoan dirulaguntza jaso zuten urtekoak—, berrargitarapenetako tiraden datuak ez baititugu.

Euskarazko testuliburuaren batezbesteko tiradak

<i>Argitaletxea</i>	1992	1993	1994	1995
Bruño	5.300	5.100	2.629	2.200
Giltza-Edebé	4.333	3.166	1.766	2.000
Elkar-GIE	5.000	6.000	6.166	6.166
Erein	3.137	3.200	2.600	3.100
Ibaizabal ¹	6.000	6.000	3.900	4.066
Zubia-Santillana	5.600	3.583	3.750	4.250
<i>Guztira</i>	29.370	27.049	20.811	21.782

Iturria: EIMA (Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza Saila).

1. Ibaizabalek testu berak bizkaieraz eta euskara batuan argitaratzen ditu. Mila bat ale gehiago batuan bizkaieraz baino. Batu egin ditugu bi bertsioren tiradak.

GAI SOZIAL ETA KULTURALEN TRATAERA

Ingurunea alorreko testuliburuaren mamia aztertzerakoan, lau puntutan jarri dugu arreta berezia: lehenik eta behin, hezkuntz proiektu desberdinek lurraldetasuna nola tratatzen duten aztertu dugu, eta ikasleari «gure herritzat» edo «gure lurraldetzat» zer aurkezten zaion; bigarrenik, Euskal Herriaren kulturaz eta hizkuntzaz proiektu bakoitzak zein eduki ematen duen; hirugarrenik, historiari buruzko ikasgaietan nongo historia azaltzen duten, eta zein ikuspegitik; eta azkenik, gizartearen antolamendu politiko-administratiboaren gaineko gaiak nola landu dituzten.

LURRALDEA

Norberaren herriaren eta eskualdearen ezagupenetik abiatuta eremu zabalagoak ezagutzen joatea da Lehen Hezkuntzako ikasleari ezartzen zaizkion helburuetako bat. Eremu zabalagoetara jotzean, baina, irizpide oso ezberdinak dituzte aztergai ditugun hezkuntz proiektuek.

Sei proiektuetatik bostek, eremu zabalagoetara jotzean, aintzat hartzen dute Euskal Herria bere osotasunean; bakarra da erreferentzia bakartzat Euskal Autonomi Elkarte eta Espai-

nia hartzen dituen. Euskal Herria aintzat hartzen dituenen artean, hala ere, bada alderik: Euskal Herria dute erreferentzia nagusi bakarra batzuek —eta kanpoko lurraldeak aztertzean jotzen dute Espainia edo Europa aztertzean—, eta Euskal Herria aintzat hartu arren EAE edo Espainia dute batzuetan erreferentzia nagusi bestek.

Finean, lurraldetasuna nola lantzen duten aztertze soilarekin antzeman daiteke zein ikasmaterial dagoen bertako hezkuntz proiektu baten arabera landua, eta zein den kanpoko proiektuaren arabera moldatuko materiala: bertako proiektuen arabera egindako testuliburuetan Euskal Herria da erreferentzia nagusia eta irizpide nahasketarik ez dago; oinarrian kanpoko proiektuak dituzten materialetan ikasleari ez zaio azaltzen garbi, nolabait esateko, zein den «gure herria».

Euskal Herririk ez

Giltza-Edebé

Giltza-Edebéren liburuetan ikasleari ez zaio azaltzen Euskal Herria zer den: EAE eta Espainia baino ez dira ageri lurralde erreferentzia gisa. Euskal Autonomi Elkarteak da gure komunitatea, eta gure komunitatea Espainiaren parte da.

Bigarren zikloko ikasleek ikusten dute lehenengo mapa eguraldiarena da, *Inguruaren Ezaguera* 4-ko 89. orrialdean: EAEko hiru probintziak baino ez dira ageri, eta Arabak Trebiñori dagokion zuloa du erdian. Honelako hamazazpi mapa ikusiko ditu ikasleak. «Euskal lurraldeetako mugak» zein diren adierazten da 169. orrialdean:

Euskal Autonomi Elkarteak Espainiaren iparraldean dago. Iparraldean, Kantauri itsasoarekin egiten du muga, hegoaldean Errioxarekin, ekialdean Nafarroako Foru Elkartearekin eta Frantziarekin, eta mendebaldean Kantabria eta Gaztela-Leonekin. Gure elkarteak hiru herrialdez osatuta dago. Haietako bi, Bizkaia eta Gipuzkoa, Kantauri itsasoak ureztatzen ditu. Hirugarrena, Araba, barrualdekoa da.

Hiru probintzien lurraldeari Euskal Autonomi Elkarteak deitzen zaio eta, Euskal Herriko mapa osorik birritan agertzen

den arren, «Euskal Herria» hitza ez da sekula erabiltzen. Zati bat «Euskal Autonomi Elkarte» da, «Nafarroako Foru Komunitatea» bestea eta «Arlo frantsesak» bestea. Hara nola arrazoitzen den hiru lurralde hauek mapa bakarrean agertu izana:

Mapan agertzen den herrialdean hizkuntza, kultur agerpen eta ohitura amankomunez lotutako herriak bizi dira. (213. or.)

Ez da Euskal Herria hitza aipatu ere egiten.

Horren arrazoia antzematen ez da zaila. Gaztelerazko bertsioan EAEko mapa agertzen den bakoitzean «Pais Vasco» esaten zaio; nola deitu orain «Pais Vasco» osorik irudikatzen duen mapari? «*En el territorio que aparece en el mapa vive un conjunto de pueblos...*». Eta euskarazkoa itzulpena denez, «ahaztu» hori Euskal Herria dela aipatzea.

Kontua da, Giltzaren testuliburuak darabiltzan ikasleak Euskal Herriko mapa ikusiko duen aldi bakarra dela goian aipatutakoa. EAEko hamahiru mapa eta Espainiako hamabi ageri dira *Inguruaren Ezaguera 5* liburuan. Seigarren mailakoan, berriz, Espainiako hamaika mapa, Espainiako zati ezberdinetako zortzi, EAEko lau eta Europako Batasuneko bost.

Inguruaren Ezaguera 6 liburuan Espainiako lurraldeak aztertzeke lau zatitan banatzen dira autonomi elkarteak: Nafarroa «Espainiaren barrualdean» kokatzen dute Gaztela eta Leon, Errioxa, Aragoi, Madril, Extremadura eta Gaztela-Mantxarekin batera, eta EAE «Espainiako iparraldean» Kantabria, Asturias eta Galiziarekin batera. Elkarren arteko loturak azalduta dago:

Penintsula Iberikoaren ipar eta iparmendebaldean Atlantiar ozeanoaren eragina duten lurralde hauek klima, landaretza eta ezaugarri ekonomiko-historiko amankomunak dituzte. Espainia atlantiarra Euskal, Kantabriar, Asturiar eta Galiziar autonomi elkarteek osatzen dute. (7. or.)

Eta ezaugarri amankomun horiek aztertzen dira ondorengo hamalau orrialdeetan. Nafarroarekiko ezaugarri amankomunen arrastorik ez dago.

EAE, Euskal Herria eta Espainiaren artean

Giltza-Edebék ez bezala, Euskal Herria bere osotasunean aintzat hartzen dute Bruñok, Zubia-Santillanak eta Ibaizabalek, baina ez beti. Euskal Herria zazpi probintziak osatzen dutela irakur dezakete argitaletxe hauen ikasmateriala darabilten ikasleek, baina sarritan Hego Euskal Herrira edo EAERA mugatuko zaizkie aztergaiak, eta Espainia osora zabalduko beste askotan.

Bruño

Ikasmateriala Bruño argitaletzekoa duten haurrek mapekin duten lehenengo kontaktuan, hirugarren mailan, Espainiako mapa ikusten dute «Demokrazian bizi gara» atalean, autonomi elkarte bakoitzak kolore berezia duelarik. «Euskadi» arrosa kolorean eta «Nafarroako Foru Komunitatea» laranja kolorean; Iparraldeari dagokion lekuan Frantziaren (eta Portugal eta Afrikaren) grisa ageri da. Beste maparik ez dute *Haizea 3* liburuan.

Ikasleei lurralde-erreferentzia argirik ez die ematen *Haizea 4* liburua. Ematen dituen azalpenak eta irudiak nahasgarriak dira ere esango nuke: mapa gehienak Espainiakoak dira, baina azalpen gehienetan Euskal Herria hartzen da erreferentzia nagusitzat. Hirugarren ikasgaiari dator lehenengo adibidea: eguraldiari buruzko mapa Espainiako da (autonomi elkartek banatuta), baina testuan proposatzen den ariketa Euskal Herriko eguraldiari buruz da, nahiz eta Euskal Herriko eguraldi-maparik ez den agertzen.

Deigarriagoa da hamaikagarren ikasgaikoa: «Euskal Herrian zehar» du izena ikasgaiak, eta ez testuetan ez irudietan ez da azaltzen garbi Euskal Herria zer den. Espainiako lau mapa eta EAeko hiru ageri dira ikasgaian; Espainiako mapetan «Euskadi» eta «Nafarroako Foru Komunitatea» bereizita agertzen dira. Iparralderik ez da inon ageri. Baina mapetan adierazten denaz bestera, nafarrak eta zuberotarrak Euskal Herrikotzat hartzen ditu testuak. Hara zer dioten testu nagusiak:

Agurtzanek, Aitziberrek, Iñakik, Josebak, Igonek eta Xabierrek udalekuetan elkar ezagutu dute. Agurtzane nafarra da, Aitziber gi-

puzkoarra eta Iñaki bizkaitarra. Joseba eta Igone nebarrebak dira eta arabarrak. Baina gehien erakartzen duena Xabier da, zuberotarra delako (...). 'Udan bakean' lelopean, egin da Zarautzeko udalekuetan Euskal Herriko eta Espainiako beste autonomi elkarte batzuetako topaleku. Espainiako beste elkarte batzuetakoak daude. Batzuk andaluziarrak dira... (128. or.)

Ariketa bateko adibidean, Agurtzane Altsasukoa denez, bere probintzia Nafarroa eta bere «autonomi elkarte» Euskal Herria dela adierazten da; eta ondoan «Euskadi» eta «Nafarroako Foru Komunitatea» bereizi egiten dituen Espainiako mapa. Euskal Herria osorik hartzen duen maparik ez da ageri liburu osoan.

Bosgarren mailan argiago azaltzen da Euskal Herria zer den eta Espainia zer, nahiz eta edukietan koherentzia ez den erabatekoa. Kontzeptu orokorrak irakasteko Espainia hartzen da erreferentziatzat: hirien arteko distantziak, erliebeak eta klima nola adierazten diren Espainiako mapen gainean azaltzen da. Dena den, «Euskal Herria» izeneko ikasgaian Euskal Herria osorik ikusiko dute ikasleek mapetan, eta honako definizioa irakurri:

Euskal Herria zazpi probintzian banatuta dago: Bizkaia, Gipuzkoa, Nafarroa, Araba, Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa. Bizkaia, Gipuzkoa eta Araba Hego Euskal Herrikoak dira, eta estatu espainiarreko autonomi elkarte bat osatzen dute. Nafarroa ere Espainiako Autonomi Elkarte da. Beste probintziak estatu frantziarrean daude. (142. or.)

Baina erliebea, garraiabideak eta klima Euskal Herri osoko mapen gainean azaldu ondoren, Hego Euskal Herrira mugatzen dira uren erabilerari, biztanleriari eta industriari buruzko mapak eta azalpenak. Lehen Iparraldeko hiru herrialdeak agertzen ziren lekuan «Frantzia» irakur daiteke orain.

Zubia-Santillana

Zubia-Santillanaren testuliburuetan hiru errealitate hartzen dira aintzat: Euskal Herria (hego eta ipar) batetik, Euskal Autonomi Elkarte bestetik, eta Espainia (eta bere autonomi elkarteak) hirugarrenik.

Laugarren mailako *Paisaia eta Herrialdeak* liburuxkan, adibidez, «Klima eta paisaia» ikasgaiako mapa nagusia Euskal Herrikoa da, baina klimari buruzko ariketa Espainiaren maparen gainean egin behar dute. «Herrialdea» ikasgaian udalerriak, eskualdeak, erregio naturalak, autonomi elkarteak eta Estatuak zer diren azaltzen da, Espainiako autonomi elkarten maparekin hornituta (EAE eta Nafarroa kolore ezberdinetan eta Iparraldearen lekuan Frantzia).

Ingurunea alorreko bosgarren mailako hiru liburuxketako bat *Euskal Herria* izenekoa da. Euskal Herria kultur elkarte gisa definitzen da aurrena.

Euskal Autonomi Elkarte osatzen duten hiru herrialdeek, Nafarroarekin eta Ipar Euskal Herriarekin batera —Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa—, kultur elkarte bat osatzen dute, Euskal Herria izenekoa, hau da, euskaraz mintzatzen den herria. (6. or.)

Segidan Euskal Autonomi Elkartearen azterketari ekiten zaio: neurriak, mugak, sinboloak, biztanleria, hiri nagusiak... «Gure Elkartearen sinboloak ikurrina eta armarrria» direla irakur daiteke, baina «bandera hau Euskal Herriko sinbolotzat erabiltzen» dela ere esaten da gero. Lehenengo ikasgai honek —«Euskal Herria» du izenburu—Euskal Herriko mapa bat, Espainiako autonomi elkarteena beste bat eta Euskal Autonomi Elkartearen hiru mapa dakartza.

«Paisaia: erliebea eta kostaldea» ikasgaian Euskal Herria osorik hartzen da aintzat erliebea eta ibaiak aztertzeke orduan —bost mapa—, baina «Euskal Kostaldea» atalean EAE bakarrik hartzen da kontuan: «Frantziarekin» muga egiten duen Hondarribian amaitzen da euskal kostaldea.

Antzeko gora-beherak sumatzen dira hurrengo ikasgaian: Euskal Herria osotasunean klima eta landaretza aztertzeke, baina EAEko hiru probintziak baino ez ekonomi jardueri buruzko ikasgaian; Euskal Herrikoak kultura tradizioak, monumentuak eta pertsonaiak, eta EAEkoak erakunde politikoak.

Seigarren mailan, aldiz, Espainia da aztergai nagusia: *Espainia eta Europa* liburuxkako bost ikasgaietatik lau Espainiako

gora-behera geografikoei eta ekonomikoei buruzkoa da. Azken ikasgaian Europa da gaia: osotasunean aurrena, eta Europako Batasuna modu espezifikoan gero.

Ibaizabal

Ibaizabalen ikasmaterialean ezberdintasunak daude maila batzuetatik bestetara. *Txepetx 3, 4* eta *5* liburuetan Euskal Herria, osotasunean hartua, da lurralde-erreferentzia nagusia —barkarra, lehenengo bietan—, eta Espainia, berriz, *Txepetx 6*-en.

Bigarren zikloko ikasleek ikusten duten lehenengo mapa Euskal Herrikoa da: *Txepetx 3*-ko «Euskal Herritik Euskal Herriara» ikasgaien topatuko dute. Zazpi probintziak banan banan aztertzen dira ikasgai horretako hamalau orrialdeetan. Euskal Herrikoa ez den maparik ez dute ikusiko ez hirugarren mailan ez laugarrenean. *Txepetx 4*-en ere bada «Euskal Herritik Euskal Herriara» ikasgaia: eskualdeak, mendiak, kostaldea, ibaia, klima eta ekonomia aztertzen dituzte, besteak beste. Euskal Herria osotasunean hartuta.

Bosgarren mailako testuliburuan ere Euskal Herrian zentratzen dira geografia-gaiei buruzko ataletan. «Non bizi gara» galderari «Euskal Herrian» erantzuten zaio. Euskal Herria non dagoen eta nola banatua dagoen adierazten da hasieran:

Euskal Herria Iberiar Penintsularen Iparraldean dago. Euskal Herriaren barruan Euskal Autonomi Elkarte, Nafarroako Foru Komunitatea eta Frantzialdean Lapurdi, Zuberoa eta Nafarroa Beherea daude. (53. or.)

Euskal Herria da, beraz, erreferentzia nagusia, baina ez barkarra. Autonomi Elkarteari buruzko ikasgaian Espainia da erreferentzia: «Horrelaxe antolatu dugu Espainia» du izena hasierako atalak, eta Espainiakoak dira «gure autonomi elkarteak».

Mapen erabilerak adierazten du, modu zehatzean ez bada ere, erreferentzia bakoitzak zein pisu duen: liburu osoan Euskal Herriko hemezortzi mapa eta Espainiako zortzi ageri dira; EAEko bat ere bai, eta Espainiako autonomi elkarte bakoitzaren mapatxo eta bandera bana bi orrialdetan.

Txepetx 6-en erabat aldatzen da hiru eta laugarren mailetan erabilitako ikuspegia: Espainia da aztergai bakarra, eta «gure ibaiak» eta «gure basoak» dira Espainiakoak.

Euskal Herria, gure herria

Proiektu propioa duten bi argitaletxeek, Elkar-GIEk eta Ereinek, Euskal Herria osotasunean hartuta aztertzen dute ikasmaterial guztietan. Euskal Autonomi Elkarteak ez da aztergaia; izatekotan ere, Euskal Herriaren egitura administratiboa zein den azaltzeko aipatzen da EAE. Euskal Herria baino zabalagoak diren lurraldeak aztertzen dira, baina «beste lurraldeztat» joz. Ezberdintasun bat bada bi proiektuen artean: Euskal Herriatik Europara jotzen du zuzenean Elkar-GIEk, Espainia Europako beste estatuen parean aztertuz, eta Espainia modu bereizian aztertzen dute Ereineko testuliburuek.

Elkar-GIE

Ingurunea alorrean Elkar-GIEren ikasmateriala darabilen haurrak Euskal Herria izango du lurralde-erreferentzia nagusia ikasturte guztietan eta, Lehen Hezkuntzako azken ikasturtean eremu zabalagoak aztertzeko orduan, Europa da ikasgaia. Espainia, Europatik berezirik, ez da inon ageri; eta Euskal Autonomi Elkarteak, Euskal Herriatik berezirik, ere ez. Euskal Herria eta Europa (osotasunean, ez Europako Batasuna bakarrik) eza-gutzen ikasten dute ikasleek, beraz, Elkar-GIE testuliburuekin.

Ingurunea 4 testuliburuan ageri dira lehenengo mapak. Bi dira liburu osoan, eguraldiari buruzkoa lehena eta Euskal Herriko eskualdeei buruzkoa bigarrena. *Ingurunea 5*-en sakontzen da Euskal Herriko erliebe, klima, garraiobide, ekonomia eta demografia-gaietan, besteak beste. Euskal Herria munduan kokatzea da lehenengo lana; munduko, Europako eta Euskal Herriko mapa banarekin hornitu dute azalpena:

Bi mapa hauetan Euskal Herria munduan non kokatua dagoen, hau da, zein kontinentetan aurkitzen den ikusten da. Horrela, Euskal Herria Europako hegomendebaldean kokatua dago. Pirineo mendikateak iparraldeko eta hegoaldeko probintziak bereizten ditu. Iparraldeko hiru probintziak Frantziako estatuan aurkitzen

dira eta hegoaldeko lau probintziak Espainiakoan. Ezkerreko mapa horretan agertzen dira Euskal Herria inguratzen duten lurraldeak. Behatu arretaz mapa eta esan ahoz Euskal Herria mugatzen duten lurralde horien izenak. (8. or.)

Kantabria, Gaztela, Errioxa, Aragoa, Biarno eta Landak dira lurralde horiek. Behin hau zehaztuta, Euskal Herriaren ezagupenean murgilduko da ikaslea.

Behin Euskal Herriaren gora-beherak aztertuta, Europari buruzkoak ezagutzeari ekiten diote azken ikasturtean. Euskal Herriarekin egin bezala, Europa osoaren erliebea, hidrografia, klima, paisaia, populazioa, ekonomia eta abar aztertzen dute, eta Europako Batasunari buruzko ikasgai laburra ere bada bukaeran. Europari buruzko edukietan Espainia beste estatuen pare agertzen da, ez du protagonismo berezirik. Esaterako, Espainiako populazio piramidea paratu dute orrialde batean, baina Frantziakoa eta Danimarkakoa ditu ondoan.

Elkar-GIEren hezkuntz proiektuak ezarritako helburuei erantzuten dio, azken finean, jokabide honek. «Norbera eta ingurune fisiko-geografikoa eta gizakiaren eragina» ataleko helburuetan behin baino gehiagotan zehazten denez, ezagutza-eremuak «Euskal Herritik Europara zabalduz joanik» ikastea da xedea. Hona, adibide gisa, helburuetako bat:

Ezagutza eremuak zabalduz joanik, Euskal Herritik Europara nagusiki, bertako landaredia eta fauna berezitasunak adierazten dituen elementu nagusiak ezagutu eta elkarren artean sortzen diren erlazioak aztertu. (*Beleko gidaliburua*, 37. or.)

Erein

E rein proiektuko materiala baliatzen duten ikasleek laugarren mailan ikusiko dute lehenengo mapa: Euskal Herriko eskualdeen mapa. Ikasgaiaren helburua norberaren eskualdea aztertzea denez, ez da Euskal Herriari edo probintziei buruzko azalpenik ematen. Hurrengo ikasturtean ekingo diote lan horri.

Ingurunea 5 testuliburuan Euskal Herria da lurralde-erreferentzia bakarra. Euskal Herri osokoak dira mapa guztiak, eta

Euskal Herriaren gainean aztertzen dira herrialde historikoak, biztanleria, erliebea, ibaiak eta abar. «*Hona hemen Euskal Herriaren mapa, bizi garen herrikoa*», irakur dezakete ikasleek mapa lehenengoz agertzen zaienean. «*Bizi garen herri*» horrek zazpi herrialde historiko dituela irakasten zaie. Eta inguruan, Kantabria, Gaztela-Leon, Errioxa, Aragoi eta Biarno ditugula.

«Beste lurralde batzuk» aztertzen dituzte *Ingurunea 6* liburuan. «*Euskal Herriarekin zerikusi handia duten lurraldeak aztertuko dituzu: Espainiako estatua eta Europa*», esaten zaio ikasleari «Beste lurralde batzuk aztertzen» ikasgaiaren aurkezpenean.

Honela, Iberiar Penintsularen ezaugarri fisikoak aztertzen dira aurrena, Iberiar Penintsularen «partizio politikoa» gero —«*Iberiar penintsulako lurra hiru estatutan banatu da: Portugal, Andorra eta Espainiako estatua. Azken hau, berriz, autonomi komunitateetan banatu da, mapan ikus dezakezunez*»—, eta Europa bere osotasunean azkenik. Espainiaren biztanleria, migrazio-mugimenduak, ekonomia... eta Europako Batasunari buruzko gora-beherak dituzte irakurgai aurrerago.

HIZKUNTZA ETA KULTURA

Lehen Hezkuntzako azken zikloan aztertzen dira batez ere kulturari eta hizkuntzari lotutako gaiak, proiektu gehienetan bigarren zikloan gaiari buruzko sarrera moduko bat ere egiten den arren. Herri-kultura jorratzean, euskal kultura dute aztergai testuliburu guztietan, nahiz eta bakarren batek EA Eren eremuan kokatzen dituen bai euskal kultura eta hizkuntza. Euskal kulturaren eta hizkuntzaren azterketaren abiapuntu Espainiako Konstituzioa duenik ere bada.

Giltza-Edebé

Kultur agerpenak eta hizkuntza ere Euskal Autonomi Elkartearan ikuspegitik azaltzen dituzte Giltza-Edebéren testuliburuak. Testu honekin azaltzen dute *Inguruaren ezaguera 4* liburuan euskararen eremua zein den, Euskal Herri osoko mapatxo batez hornituta:

Gure elkarteak bere hizkuntza du, euskara. Lehen, euskarak esparru zabalagoa hartzen zuen gaur baino. Gaur egun Euskal Autonomi Elkartean, Nafarroako zenbait toki eta Frantziako hegoaldean hitz egiten da. Euskal Autonomi Elkartean izaera ofiziala du, gaztelerak bezala. (214. or.)

Bosgarren mailako testuliburuan euskal jaiei buruzkoa da azken orrialdea, eta ez da San Ferminei buruzko aipamenik egiten. Bilboko Aste Nagusia, Gasteizeko Andra Mari Zuria eta Donostiako danborrada dira «euskal jai» nagusiak. Hona kapitulu honen sarrera:

Euskal Autonomi Elkartean bizirik mantentzen dira tradizio herrikoiak. Bere hiru probintzietako hiriburuetakoa jaiak alaiak eta biziak dira. (220 or.)

Bruño

«Kultur aniztasuna» izeneko ikasgaiean euskal kultura eta hizkuntza aztertzen dira Bruño-ren *Haritza 5* testuliburuan. Ikasgaiaren abiapuntua Espainiako Konstituzioa da:

Konstituzioak honela dio: «...mugakide izanik eta historia, kultura eta ekonomi ezaugarri berdintsuak dituzten probintziak, irla lurraldeak eta historikoki herrialde nortasun bat izan dutenek bere autogobernua lor dezakete eta Erkidego Autonomo bat sor dezakete». (168. or.)

Hizkuntzari buruzko lehenengo azalpena ere Espainiako Konstituzioko artikulua batekin dator hornituta:

Euskaldunok elkarrekin komunikatzeko euskaraz hitz egiten dugu. Hizkuntza komunikazio bide bat da, eta herrien nortasunaren ardatz garrantzitsuenen artean dago. Euskara Europako hizkuntzarik zaharrenetako bat da. Duela milaka urte jaio zen, baina ez dago garbi non eta noiz gertatu zen. Euskal Herrian, euskaraz ezezik, gazteleraz ere hitz egiten da. Konstituzioaren 3. artikulua honela dio: «Espainiako hizkuntza mota desberdinen aberastasuna kultur ondare bat da eta hura babes eta begirunegarri izango da». (171 or.)

Euskararen dialektoen eta euskara batuaren berri ematen da hurrena, eta Euskal Herriko kultur agerpenak aipatzen dira gero, hala nola ohiturak, jaiak, mitoak, musika, dantza, herri kirolak eta janariak.

Zubia-Santillana

Zubia-Santillanaren *Euskal Herria* liburuxkan (bosgarren maila) hamar orrialdeko ikasgai berezia du kulturak. «Euskal herri-kultura» atalean azokak eta jaiak, folklorea, herri-eskulangintza, gastronomia, monumentuak eta pertsonaia ospetsuak dituzte aipagai; Euskal Herri osokoak beti ere. Bi urte lehenago, hirugarren mailako liburuxkan orrialde beteko atalean herriko ohiturak, jaiak eta sinboloak aipatzen dira.

Ibaizabal

Ibaizabal argialetxeak laugarren mailako liburuan jorrazten ditu euskal kulturari buruzko gaiak, «Gure Iragana» izeneko ikasgaian. Santa Ageda eta ihauteriak nabarmentzen ditu jaien artean eta Mari eta Basajaun, pertsonaia mitologikoen artean. Euskal Herriko musikari eta dantzei orrialde pareka eskaintzen die, eta beste hainbeste herri kirolei. Eta orrialde bannatan ematen da euskararen eta bertsoaritzaren berri. Hamalau orrialde, guztira, euskal kulturaren gaineko gora-beherei buruz.

Txepetx 3-n gaiaren sarrera moduko bat egiten da «Zure bizilekuaren jatorria» atalean, ikasleari bere herriko ohitura, dantza, jai eta abarri buruz galdetuz.

Elkar-GIE

Elkar-GIEren *Ingurunea 5* liburuan arreta berezia jartzen zaio euskal kulturari. Orrialde gehien eskaintzen dizkiona bera da bederen. Liburuaren azken hemezortzi orrialdeak «Herri kultura» izeneko ikasgaiari dagozkio. Bertan folklorea, ohiturak, jaiak, musika-tresnak, dantzak, bertsoak, herri kirolak, euskal komunikabideak eta euskara dituzte ikasgai. Euskalkien eta euskara batuaren berri dute, besteak beste, ikasleek, eta hizkuntzaren garrantziari buruzko esaldirik ere bada:

Herri batek bere hizkuntza kontserbatzen duen bitartean bere identitatea mantentzen du. (180. or.)

Komunikabideei buruzko ilustrazioetan, ETBren egoitzaren eta *Euskaldunon Egunkaria*-ren azalaren argazkiak agertzen dira adibide gisa.

Bi urte lehenago ere, *Ingurunea 3*-n, euskal kulturaren inguruko hainbat gai jorratzen dira «Amonaren ipuinak» ikasgaian: euskal folklorea, kirolak, mitologia, festak...

Erein

Ereinen *Ingurunea 5* a gitarrapenak bost orrialde eskaintzen dizkio hizkuntzaren gaiari. Euskalkien mapa eta guzti, ondoko azalpenarekin hasten da euskarari buruzko atala:

Orain urte asko, Euskal Herrian bizi ziren pertsonak hizkuntza batez mintzatzen ziren: euskaraz; seguruenik, Iberiar Penintsulako eta Europako hizkuntzarik zaharrena izango da. Gaur egun aurreko mapan ikus ditzakezun zonetako biztanleri-zati batek hitz egiten du euskaraz. Besteak gaztelaniaz edo frantsesez mintzatzen dira, hegoaldean edo iparraldean euskaldun gehienak ezagutzen dituzten hizkuntzetan alegia. (130. or)

Euskarak «galzorian» jarraitzen duela eta «*hori gerta ez da din*» «*pertsona eta instituzio asko ahalegin handia*» egiten ari direla irakur daiteke. «*Gure hizkuntzak garrantzi handia du, eta denon artean gehiago erabil dadin lortu behar dugu. Bai euskarari!*», esaten da ikasgaiaren bukaeran.

HISTORIA

Ezberdintasun handiak nabari dira gertakari historikoak azaltzeko modu eta ikuspegietan. Oinarrian kanpoko hezkuntza proiektuak dituzten gehienek —ez guztiek— espainiar ikuspegiatik landutako testu historikoen moldapenak aurkezten dituzte, Euskal Herriaren historiari buruzko testu osagarriekin hornituta, eta bertako proiektuekin ari direnek euskal ikuspegiatik landu dituzte historia-gaiak.

EAE-ren historia

Giltza-Edebé

Ikuspegi berezi samarretik azaltzen dira gertakari historikoak Giltza-Edebén. Seigarren mailako testuliburuan datoz iraganeko kontuak. Euskal Autonomi Elkartearen aurrehistoria «Espainiako iparraldearen» barruan aztertzen da, eta Nafarroa ere «Espainiaren barrualdearen» barne. Antzin Aroa eta Erdi Aroa ere batera aztertzen da «Espainiaren barrualdean». Gaztela da protagonista, noski, eta Nafarroa aipatu ere ez da egiten.

«Denboran zehar: gure autonomi elkartearen azterketa monografikoa» izenburuko ikasgaia Historiaren aroak modu orokorrean bereiziz abiatzen da, XX. mendeko Espainiaren gorabehera historikoak azaltzen dira bi orrialdetan, eta «Euskal Autonomi Elkartearen historia» beste bitan

EAEn aurrehistoria azaldu ondoren, baskoiak, barduliarak, karistiarak eta autrigoak aipatzen dira Antzin Aroan; mapa Bidasoa artekoa da, eta akitanoak ez dira ageri. Erdi Aroari buruzko pasartean Nafarroako Erresuma behin aipatzen da, baina euskal lurraldeetatik bereizita, Gaztelaren eta Asturiasen pare:

Euskal lurraldeak Asturias, Gaztela eta Nafarroako erreinuen helburu izan ziren. XIII. mendetik aurrera Gaztelaren kontrolpean egongo dira euskaldunak. (...) Bizkaian eta Gipuzkoan alderdiak sortu ziren; garrantzitsuenak oinaztarrak eta ganboarrak... (86. or.)

Hona euskal historia nafarrak kontuan hartu gabe idazteko modu berria. «Aro Modernoa», «Orain aroa» eta «Gaur egungo EAE» atalak ere ikuspegi berarekin aztertzen dira.

Euskal nahiz espainiar ikuspuntua

Historia bi ikuspegitik azaltzen da Zubia-Santillanaren eta Ibaizabalen materialetan. Zubia-Santillanak ikuspegi espainiarretik egina du hari nagusia, baina euskal ikuspegitik egin dako testuekin hornitzen du. Ibaizabalek, aldiz, euskal ikuspegitik kontatzen du historia ikasmaita batzuetan, baina Espainiako historia «gure historiatzat» aurkezten du seigarren mailan.

Zubia-Santillana

Zubia-Santillanak liburuxka bana eskaintzen die gertakari historikoei lau eta seigarren mailetan. *Gauzen historia* (laugarren maila) liburuan gizakiaren bizimoduaren bilakaeraren berri ematen da. Modu orokorrean ematen dira azalpen nagusiak, leku geografiko jakinetan kokatu gabe, baina ikasgai bakoitzak osagarri duen irakurgai guztiak Euskal Herriko gertakari historikoekin lotuta daude: Santimamiñe kobazuloan gertatzen da «*orain dela milaka urteko*» pasadizoa, Calahorrako setioa dator gero, Oneka printzesa nafarraren istorioa ondoren, Elkanoren itzulia hurrena eta Ameriketarako emigrazioa azkena.

Seigarren mailako *Historiaren uneak* testuan historia unibertsalaren bost garai esanguratsutako gora-beherak azaltzen dira bost kapitulutan: «Egipto eta Israel», «Grezia eta Erroma», «Islama eta Kristautasuna», «Errenazimendua» eta «Industri Aroa».

Ikuspegi orokorretik aztertzen dira garaiok, baina ikasgai bakoitzean Espainiaren historiako gertakari ere erreparatzen zaie «Gure Historia» ataletan eta, atal honen barruan, Euskal Herriari lotutako ataltxoak —«Baldin bazina...»— ere bada. Honela, «Egipto eta Israel» ikasgaiko «Gure Historia» atala Iberiar Penintsulako lehen biztanleei buruzkoa da, eta «Baldin bazina» azpiatanean Santimamiñe eta Ekaingo haitzuloak aipatzen dira. «Errenazimendua» ikasgaian «Gure Historia» Espainiar Inperioa da, eta Loiolako Basilika aipatzen da pasarte berezi batean.

Ibaizabal

Gainerako gaietan bezala, ezberdintasun handia dago Ibaizabalen ziklo bateko ikasmaterialetik beste ziklokora.

Txepetx 3-n, gertakariak oso modu orokorrean azaltzen diren arren, euskal ikuspegitik ekiten zaio iragana aztertzeari: Historiaurrean Santimamiñeko kobazuloak aipagai dira, erromatarrak Euskal Herrira heldu ziren garaiaz hitz egiten da, eta Jose Migel Barandiaran ageri da pertsonaia historiko ospetsuen adibide gisa. Laugarren mailakoan, Juan Sebastian Elkano, Inazio Loiolakoa, Jose Mari Iparragirre eta Jose Migel Barandiaran nabarmentzen dira pertsonaia ospetsuen artean.

Txepetx 5 liburuan ere Euskal Herriko historia da aztergai, nahiz eta pasarte batzuetan ezagun duen jatorrian Espainiaren historiari buruzko testua duela, eta horren egokipena egin dela. Foruei buruzko edo foruen galerari buruzko aipamen zuzenik ez da egiten; zeharka behin ukitzen da gaia:

1839. urtean, Araba, Gipuzkoa, Bizkaia eta Nafarroari Espainiako erregetzaren batasun konstituzionala ezartzen zaie, lehen gerra karlista galdu ondoren. (192. or.).

Baina *Txepetx 6*-en «Gure Historia» izeneko ikasgai osoa Espainiako historiari buruzkoa da. Ikasgaiaren sarreran egiten zaio ikasleari edukien aurkezpena:

Espainia, jada, hobeto ezagutzen dugu: bere ingurune fisikoa, biztanlegoa eta beren ekintzak, bere antolamendu sozial eta politikoa. (...) Gure gaur egungo gizarte hau ulertezina litzateke bere historia, gure historia azken batean, alde batera utziz gero. Gure historia ezagutzea gu geu hobeto ezagutzea da. (180. or.)

Iberoak, Al-Andalus, Birkonkista, Errege Katolikoak, Borboiak eta Cadizko Konstituzioa dira, besteak beste, «Gure Historia»-ren protagonista nagusi, *Txepetx 6* argitarapenarmarabera.

Euskal Herria protagonista

Hezkuntz proiektua bertakoa duten bi argitaletxeek ezezik, Bruñok ere euskal ikuspegitik azaltzen ditu gertakari historikoak. Historiaren protagonista Euskal Herria da hiru proiektuetako testuetan; eta historia unibertsalari buruzko gaiak ere euskal ikuspegitik aztertzen dira.

Bruño

Bruño argitaletxearen materialaren barruan zerbait Euskal Herri osoaren ikuspegitik aztertzen bada, hori Historia da. *Haritza 6* argitarapenean, aurrehistoriatik hasita gaur egunera arte, zazpi probintziak barnean hartzen dituzten gertakari historikoen berri ematen da. Hona, adibide gisa, Frantziako Iraultzaren aipamenean zer nabarmentzen den:

Frantziako Iraultza 1789an hasi zen, Luis XIV.ak «Estatu orokor-
rrak» deitu zituenean. Bertara Lapurdi eta Zuberoako ordezkari-
riak joan ziren, foruak defendatzeko asmoz. Estatu Orokorrak ez
zituzten euskaldunen planteamenduak onartu eta 1790ean Behe
Pirinioetako departamendua osatu zuten, euskaldunak eta biarno-
tarrak bilduz. Horrela desagertu ziren Iparraldeko foruak. (150 or.)

Erein eta Elkar-GIE

E rein eta Elkar-GIE proiektuak, jakina, Euskal Herriaren
ikuspegitik azaltzen dituzte gertakari historikoak. Seigarren
mailako testuliburuetan jorratzen dituzte, besteak beste, Nafa-
rroako Erresumaren, foruen eta abarren inguruko gertakariak.

GIZARTE-ANTOLAMENDUA

Hiru argitaletzek baino ez dituzte lantzen modu zabalean gi-
zartearen antolamendu politiko-administratiboari buruzko
edukiak. Gaiak lantzeko ikuspegia espainiarra da gehienetan,
eta Espainiako Konstituzioa da ikasi beharreko lege nagusia.

Espainiako Konstituzioa aztergai nagusi

Euskal Autonomi Elkartearen antolamenduari buruzko
azalpenak ere ematen diren arren, Espainiako Konstituzioa
eta Espainiako erakunde politikoei jartzen diete arreta handiena
Giltza-Edebé eta Ibaizabal proiektuetako testuliburuak.

Giltza-Edebé

Gizarte-antolaketari buruzko lehenengo edukiak *Inguruaren
ezaguera 5* testuliburuaren azken ikasgaian irakur ditzateke
Giltza argitaletxearen materiala darabilten ikasleek. Bozketa,
gehiengoa, hauteskundeak eta antzeko kontzeptuak modu
orokorrean aztertu ondoren, «Espainiako Konstituzioa» da an-
tolaketa politikoari buruzko lehen atala.

Besteak beste, Konstituzioak dioena «*denok bete behar*» du-
gula dio testuak:

Konstituzioa da herri baten legerik garrantzitsuena, hiritarren el-
karbizitza antolatzen duten arauak jasotzen baititu. Espainiako

Konstituzioa hainbat alderdi politikoren ordezkariak egin zuten. Ondoren, espainiar gehiengoak onartu egin zuten, erreferendum edo kontsulta baten bidez 1978ko abenduaren 6an. Konstituzioan espainiar, erakunde politiko, Espainiako lurralde eta Estatuaren antolakuntzarekin erlazionaturiko aldeekin zerikusia duten eskubideak eta betebeharrak ezartzen dira. Denok bete behar dugu Konstituzioak dioena. Gure betebeharrak eta elkarbizitzarako arauak errespetatu behar ditugu eta gure eskubideak erabili, lana eta iritziekin parte hartuz. (212 or.)

Konstituzioaren lehenengo artikuluko aurreneko bi atalak datoz gero hitzez hitz. «*Nazio-subiranotasunak herri espainiarrean*» duela «*oinarria*» dio bigarrenak.

Konstituzioari buruzko erreferendumean Euskal Herrian zer emaitza izan ziren ez da adierazten. «*Espainiar gehiengoak*» onartu egin zuten.

Konstituzioaren azalpenaren ondoren, Espainiako antolaketa politikoaren azalpen orokorra egiten da: Juan Carlos I.a Espainiako errege edo monarka da, Estatuako erakundeak hiru boteretan zatitzen dira, Estatu espainiarrak hamazazpi autonomi elkarte ditu eta bakoitzak bere autonomi estatutua du. Bukiaren, Euskal Autonomi Elkarateak Estatutua 1979an onartu zuela eta «gure autonomi elkarateak» eskumen bereziak eta gobernu-organoko propioak dituela adierazten da hiru esalditan.

Inguruaren ezaguera 6 testuliburuan lerroaldi luze bat dago «Gaur egungo Euskal Autonomi Elkaratea»ri buruz, «Euskal Autonomi Elkaratearen historia» ikasgaiaren barruan:

Euskal Autonomi Elkaratea Estatu espainoleko hamazazpi elkarate autonomoetako bat da. Bere Estatutua erreferendumez onartua izan zen 1979ko urriaren 25ean. Bertan, Euskal Autonomi Elkarateko hizkuntza euskara dela esaten da; beraz, gaztelaniarekin batera, bi hizkuntza ofizial daude. Bandera ikurrina da. Estatutuak gobernu organoak eta beren kompetentziak ezartzen ditu. Eusko Legebiltzarrak, bere 75 parlamentarik osaturik, legeak egiten ditu. Lehendakariak eta sailburuek osaturiko Eusko Jaurlaritzak betearazpen eta administrazioko funtzioak betetzen ditu. Lehenda-

kariak eta Kontseilariak osatzen dute. Batzar Nagusiak udalen ordezkariak dira eta hauek, foru aldundien bidez, zergak biltzen dituzte. (87 orr)

Ibaizabal

Gizarte-antolamenduari buruzko ikasgaia Euskal Herria «*bi naziotan*» zatituta dagoela esanez abiatzen da Ibaizabalen *Txe - petx 5* liburuan:

Gizon-emakumeak lurralde desberdinetan bilduta bizi dira: bilgune horiek nazioak, autonomi elkarteak... dira. Euskal Herria bi naziotan zatituta dago: Espainia eta Frantzia, eta bertako populazioa arau batzuk errespetatuz bizi da. Arau horiek bi dokumentutan agertzen zaizkigu: Espainiako Konstituzioan eta Frantziako Konstituzioan. (148 or.)

Behin hori azalduta, Espainiako Konstituzioaren azterketan sakontzen da. Besteak beste, «*espainiar guztiek Konstituzio espainiarrari baietza edo ezetza emateko aukera*» izan zutela eta «*Espainiako herriaren gehiengoak bere botuaren bidez baietza*» eman ziola Konstituzioari adierazten da. Ondoren, 2. artikulua-ren pasarte bat jasotzen da hitzez hitz:

Konstituzioa Espainiako Nazioaren batasun disolbaezinean oinarritzen da, Espainia espainiar guztien aberri zatiezina baita, eta Konstituzioak Espainiako nazionalitate eta eskualdeen autonomi eskubidea eta beren arteko solidaritatea onetsi eta bermatzen ditu. (149. or.)

«Horrelaxe antolatu dugu Espainia» izeneko atalean, «*Nazioaren Gobernu*» esaten zaio Madrileko Gobernuari, eta hurrengo atalean «*subiranotasun nazionala herritarren esku*» dagoela baieztzen da. «Gure autonomi elkarte» ataleko azalpen gehienak Espainiako edozein autonomi elkarteri buruzkoak izan daitezke, autonomi elkartearen «eginkizunak», «legeak», «erakundeak» eta «zerbitzuak» modu orokorrean adierazten baitira, nongo autonomi elkarteri buruz ari den zehaztu gabe. Izan ere, Edelbives argitaletxeak Espainia osorako argitaratutako testu-liburuko azalpenen itzulpena da, argazkiak eta grafikoak alda-

tuta baina. EAEk eta Nafarroak Hazienda propioa dutela dioen pasarteak da euskal ikasleentzako propio idatzitako bakarra.

Txepetx 6-en gehiago sakontzen da Espainiako Konstituzioaren eta Espainiako antolaketa politikoaren ikasketan. Konstituzioari buruzko azalpenek sei orrialde oso hartzen dituzte. Besteak beste, «*gure eskubideak*» eta «*gure betebeharrak*» zein diren zehazten da, azalpen nahikoa luzeetan. «Espainiaren defentsan parte hartzea» da betebeharrerako bat:

Subiranotasun nazionalaz baliatzeko eskubidea badugu, defendatzea geure betebeharra izango da. Konstituzioak betebeharrak ere biltzen ditu, hau da, denboraldi batez soldadu lanak egitea eskatzen die gizonaekoei. Baina kontzientzia-arrazoiak medio, soldadutza egin nahi ez dutenentzat —objetoerentzat— ere bada lekua: trukean, zerbitzu zibilak bete beharko dituzte. (153 or.)

Konstituzioa, Estatutua eta gatazka

Bruño

Bruño argitaletxearen bosgarren mailako testuliburuan Euskal Autonomi Elkartearen egitura politikoarekin abiatzen da antolamendu politikoari buruzko azalpena, «Euskadiren autogobernua» atalean. Honela dio hasieran:

Euskadiko komunitate historikoak hizkuntza, historia, nortasun eta ohitura propioak ditu, beste elkarteenak ez bezalakoak. Gernikako Estatutua 1979an onartu zen; Euskadiko oraina eta etorkizuna antolatzeko balio du, eta Euskadiren kompetentziak eta gobernu-organoak jasotzen ditu. Gernikaren Estatutuaren lehenengo artikulua honela dio: «Euskal Herriak, nazionalitatea izanik, bere autogobernua eskuratzeko Espainiako Autonomi Elkarte bat eratzen du, Euskadi edo Euskal Herria izenekoa, Konstituzioaren eta bere oinarritzko legea den Estatutuaren arabera». (175. or.)

Eusko Legebiltzarra, Eusko Jaurlaritza, Foru Aldundiak, Batzar Nagusiak, eta «Autogobernua ren sinboloak» dituzte aztergai ondoren.

Espainiako antolamenduaren gaineko azalpenak «Espainiako Konstituzioa» atalarekin hasten dira. Espainiako antolamen-

du politikoaren printzipioak «*herriaren subiranotasuna, aniztasun politikoa eta botereen banaketa*» dira, eta «*herri baten legerik garrantzitsuena Konstituzioa da*». Garrantzi horren zergatiak azaldu ondoren, «*Herriaren subiranotasuna*» zertan datzan adierazten da:

Herriaren subiranotasuna pertsona guztiek arazo publikoetan parte hartzeko duten eskubidea da, hau da, beraiengan eragina duen elkarbizitzaren edozein ataletan parte hartzeko eskubidea (...). Hurrengo eskeman ikusten da nola gauzatzen den Espainiako herriaren subiranotasuna eta bertatik sortzen diren botereak. (184 or.)

Bosgarren mailako testuliburuan Nafarroako eta Ipar Euskal Herriko antolamendu politikoaren aipamenik ez da egiten, baina seigarren mailakoan Nafarroa bederen agertzen da, modu laburrean bada ere, eta Euskal Herriko egoera politiko ez normalduari buruzko azalpen bat ere bada, «Demokrazia eta Gernikako Autonomi Estatutua» atalaren barruan. Franco hil ondoren Juan Carlos I Espainiako errege izendatu, Konstituzio berria onartu eta Estatuaren egitura autonomikoa onartu zela azaldu ondoren, honela dio testuak:

Egitura zentralista duen Estatu batetik Autonomi Elkartean oinarritutako beste batera pasatzen da. Elkartean horien artean Euskal Autonomi Elkartea, Bizkaiak, Gipuzkoak eta Arabak osatua eta Nafarroako Foru Elkartea daude. Euskal Autonomi Elkartean Gernikako Estatua dago indarrean, eta Nafarroan Foruaren Amejoramentua. (154 or.)

Gernikako Estatuaren lehenengo bi atalak irakur daitezke ondoren —Nafarroak «*Euskal Herriko Komunitate Autonomoaren partaide*» izateko eskubidea duela dio bigarrenak—, eta egungo gatazka politikoaren azalpen laburra dator gero:

Euskal gizartearen zati batek, politika alorrean Herri Batasunak ordezkatzeko duena, ez du autonomiaren bidea onartzen, eta autodeterminazio eskubidea lortzeko borrokatzen du. ETaren atentuek Euskal Herrian sortu duten indarkeria egoeraren ondorioz, Eusko Legebiltzarraren ordezkariak duten alderdi guztiek, HBk izan

ezik, 1988an Euskal Herriaren Normalizaziorako eta Bakebidera-ko Akordioa sinatu zuten, Ajuria-Eneko Ituna izenez ere ezagutzen dena. (154. or)

Lehen Hezkuntzako euskarazko testuliburuetan gaur egun-
go euskal gatazka politikoari buruz aurkitu dugun aipamen ba-
karra da.

Aipamen laburrak

Gizartearen antolamendu politiko-administratiboari buruz-
ko gaiei leku handirik ez diete eskaintzen Zubia-Santillana,
Erein eta Elkar-GIE proiektuek Lehen Hezkuntzako zikloetan.

Zubia-Santillana

Zubia-Santillanaren testuetan bi aldiz irakur daitezke egitu-
ra politikoei buruzko azalpenak. Bosgarren mailako *Euskal He-
rria* ren azken bi orrialdeetan Euskal Autonomi Elkarteko oi-
narrizko egitura politikoaren berri ematen da: «Euskal Herriko
Autonomi Estatutua», Eusko Legebiltzarra eta Eusko Jaurlaritza.

Seigarren mailako *Espainia eta Europa*-n demokraziari bu-
ruzko azalpenak ematen dira azken ikasgaian: «Demokrazia-
ren ezaugarriak», «Europa, demokraziaren aitzindari» eta «Demo-
kraziaren adibide bat: Espainia» dira, besteak beste, azken bi
orrialdeotako atalak.

Erein

Erein proiektuak argitaratutako materialean, *Ingurunea 5* li-
buruko pasarte bakarrean topatu dugu erakunde politikoei
buruzko azalpena. Bertan EAEko eta Nafarroako erakundeen
berri ematen da: Eusko Legebiltzarra eta Jaurlaritza, Nafarro a-
ko Parlamentua eta Nafarroako Gobernua, Batzar Nagusiak
eta Foru Aldundiak eta udalak. Espainiako arau eta egitura poli-
tikoen azalpenik ere ez da ematen.

Elkar-GIE

Elkar-GIE proiektuaren testuliburuetan ez da antolamen-
du eta erakunde politikoei buruzko ikasgairik. Antolaketa poli-

tikoari buruzko aipamen bakarra *Ingurunea 5*-eko lehen ikasgaiean aurkitu dugu:

Pirineo mendikateak iparraldeko eta hegoaldeko probintziak bereizten ditu. Iparraldeko hiru probintziak Frantziako estatuan aurkitzen dira eta hegoaldeko lau probintziak Espainiakoan. (8. or.)

BESTELAKO JOKAERA KATALUNIAN

Testuliburuak Estatu osora banatzen dituzten hiru hezkuntz proiektu nagusiek Kataluniarako argitaratutako zenbait argitarapeni ere eman diegu begiratua, bertako errealitate-ra eta arauetara nola egokitzen diren aztertzeko. Edebé, Santillana (Grup Promotor izenez) eta Edelvives-en (Baula izenez) Ingurune alorreko liburuak hartu ditugu eskuartean.

Ondorio nagusia garbia da. Argitaletxe hauek jokabide desberdina dute Katalunian: Estatu osorako prestatutako materiala neurri txikiagoan erabiltzen dute, eta gai sozial eta kulturaltan edukiak Kataluniako errealitatera egokituta datoz erabat.

Irizpideen ezberdintasun honen atzean oinarrizko curriculum diseinuen ezberdintasuna dago. Lore Erriondo irakasleak *Jakin*-en zenbaki honetan bertan argitaratutako lanean argi asko ikus daiteke Kataluniako erakundeek, EAEkoek ez bezala, edukiz bete dutela oinarrizko curriculumak, eta argitaletxeek, testuliburuak ikastetxe katalanetan banatu nahi badituzte, edukiak Kataluniako errealitatera —Kataluniako Oinarrizko Curriculumak ezarritako irizpide zehatzetara, hain zuzen ere— egokitu behar dituztela.

EDEBE

Edebék Madrilerako eta Euskal Autonomi Elkarterako argitaratutako testuliburuak elkarren artean dituzten parekotasunak ez dira nabari katalanezko liburuetan. Edukien antolaketan arraz ezberdina da eta Madrileko eta EAEko testuliburuetan errepikatzen diren —itzulita batzuetan, moldatuta bestee-

tan— ikasgai asko ez dira agertzen katalanezkoan: bertan sortutako material gehiago dago.

Materiala bera ere, bosgarren eta seigarren mailan batez ere, ugariagoa dute. Maila bakoitzean bat barik bi liburu dituzte —*Coneixement del Medi Natural* bata, eta *Coneixement del Medi Social i Cultural* bestea—, eta ikasgai nahiz orrialde-kopurua handiagoa da.

Katalanezko argitarapenetako ingurune naturalari buruzko ikasgai asko ez dira Madrileko eta EAEkoetan agertzen, beste batzuk modu ezberdinean landuta datoz eta besteak berdinak dira, itzulita daude. Bosgarren mailako testuliburuko hamalau ikasgaietatik sei dira itzulpenak. Euskarazko testuliburuetan, ingurune naturalari buruzko testu guztiak dira itzulpen.

Coneixement del Medi Social i Cultural 5 liburuko hamalau ikasgaiak Kataluniaren ikuspegitik landuta daude. *Ingurunea -ren Ezaguera* 5 liburuan, konparazio baterako, arlo sozial edo kulturalekotzat jo daitezkeen zazpi ikasgaiak Madrileko testuliburuko oinarri berbera dute: itzulpena da hari nagusia, eta EAEra egokitzen dituzte eduki espezifikoetako pasarteak.

Ikasgaien izenburuek nahikoa garbi adierazten dute ikuspegi ezberdina. Gaztelerazkoan eta euskarazkoan «La Poblacion» / «Biztanlegoa» dena, «Les persones del nostre país» da katalanezkoan, eta lehenengo bietan «La vida en sociedad» / «Giza bizimodua» dena, bestean «El nostre país» da, bi ataletan banatua: «L'organització de Catalunya» eta «La nostra identitat». Beste bertsioetan parekorik ez duten ikasgaiak ere baditu katalanezkoak: «El nostre passat» atalak bost ikasgai ditu Kataluniako historiari buruz, «La naixença de Catalunya» izenekoa azkena. «El nostre país», «La nostra identitat», «El nostre passat» eta abarri buruz ari direnean, herri, nortasun eta iragan katalanari buruz ari dira, jakina.

Seigarren mailan, Espainiari buruzko ikasgaiak badituzte ikasle katalanek ere —ez dira, hala ere, Madrileko eta EAEko bertsioen itzulpena—, baina Historiari buruzko sei ikasgaiak Kataluniaren historiaren ikuspegitik landuta daude, nahiz eta nazioarteko zein Espainiako historiako gertakarien berri ere

ematen duten. EAEko eta Madrileko liburuak, aldiz, Espainiako historia kondatzen dute, autonomi elkarte bakoitzeko historia laburbiltzen duten bi orrialdeetan salbu.

BAULA / EDELVIVES

Baula proiektuarekin argitaratzen ditu testuliburuak Edelvivesek Katalunian, baina oso bestelakoa da Ibaizabal-Edelvives erlazioa eta Baula-Edelvives harremana, hirugarren zikloko Ingurunea arloko argitarapenetan bederen.

Azalean eta diseinuan oso antzekoak dira Edelvivesek gazte-leraz argitaratutako liburuak eta Baulak Kataluniarako argitaratutakoak, baina mamian zerikusirik ez dute. Katalunian Baula proiektuaren arabera egiten dute, ez Baula-Edelvives proiektuaren arabera. Egileak ere ezberdinak dira.

Batzuen eta besteen mamia alderatuz gero, behe-zikloetan berdintsu jokatzeko dutela ikusten da —Ibaizabalek produkzio propioa du lehenengo lau mailatan—, baina ezagun du hirugarren zikloan lanerako metodoa eta edukiak lantzeko ikuspegiak erabat desberdinak direla.

Har ditzagun bosgarren mailako testuliburuak. Paisaiari buruzko ikasgaietan eduki espezifikokoak lantzeko, *Conocimiento del Medio 5* (Edelvives) liburuak Espainiara begiratzen du, *Txepetx 5*-ek (Ibaizabal) Euskal Herrira eta *Conixement del Medi Social i Cultural 5*-ek (Baula) Kataluniara.

Baina gizartearen antolamenduan, Espainiako Konstituzioarekin ekiten diote Ibaizabalek nahiz Edelvivesek, eta autonomi elkarteei buruzko azalpenak berberak dira euskal ikasleentzako liburuan eta Madrileko argitarapenean.

Honela, *Txepetx 5*-eko «Gure autonomi elkarten jatorriaren bila» eta «Gure Autonomi Elkarteko legeak eta erakundeak» ataletan azaltzen denak berdin balio du Euskal Autonomi Elkartarako, Nafarroako Foru Komunitaterako, Madrilerako nahiz Valentziarako. Irudiak aldatu dira (ikurriña, Eusko Jaurlaritzaren argazkia...), baina testuak Edelvivesen testuaren itzulpena dira. Autonomi Elkarten baliabideei buruzko azken ata-

lean egin da egokipen bakarra, EAEk eta Nafarroak Hazienda propioa dutela adierazteko.

Maila bereko Kataluniarako testuliburuak bestelako edukiak dakartza. Espainiako antolamenduarekin hasi aurretik Kataluniakoa azaltzen dute. Esanguratatsua da ikasgaiaren titulua: «Catalunya, un petit país d'Europa». Hara zer dioen sarreran:

Catalunya és un petit país europeu per tradició històrica i realitat geogràfica. Els nou-cents quaranta-cinc municipis són la unitat bàsica de convivència dels catalans. Mitjançant l'Estatut d'Autonomia es regulen les relacions amb l'Estat espanyol, un dels dotze que pertanyen a la Comunidad Económica Europea. (57. or.)

Bost ataleko ikasgai honen ondoren ekiten dio «L'Estat espanyol, un estat democràtic» ikasgaiari. Dena den, testuliburu-ko Espainiari buruzko ikasgai bakarra da. Egin ditzagun kontuak: hamahiru ikasgaietatik hamaika Kataluniako eduki espezifikoei buruzkoak dira (horietarik zazpi Kataluniako historia-
ren gainekoak), bat Espainiari buruz eta bat orokorra (nola orientatu denboran eta espazioan).

Txepetx 5-eko eduki sozial eta kultureko bost ikasgaietatik, hiru Euskal Herriari egokituta datoz, eta bik Espainiako errealitatea dute ikasgai.

Baina seigarren mailakoetan handiagoa da aldea. Ibaizabalen liburua Edelvivesenaren itzulpena da osorik eta, beraz, eduki espezifikoak jorratzen dituzten ikasgai guztiak (paisaia, populazioa, giza jarduerak, gizartearen antolamendua eta historia) Espainiari buruzkoak dira. «Gure Historia» Espainiako da, alegia.

Baula proiektuan Kataluniatik kanpora gehiago begiratzen dute seigarren mailako testuliburuan. Baina ez Espainiara, mundura baizik: kontinente bakoitzak ikasgai bat du, eta nazioarteko nahiz Kataluniako historiari buruzkoak dira gainerako ikasgai guztiak (Espainiako historiari buruzko ikasgairik edo atalik batere ez). Kataluniako gertakariei eta pertsonaiei arreta berezia jartzen zaie: «Catalunya sota l'absolutisme reial», «Joan Casanovas, un pagès durant la guerra», «El càstig de

Catalunya després de la pèrdua de la guerra», «La Universitat de Cervera», «El creixement de Catalunya al llarg del segle XVIII», «Narcís Monturiol: un inventor liberal», «El tren de Barcelona a Mataró», «Una ciutat que creix i es transforma: L'Exemple de Barcelona»...

GRUP PROMOTOR-SANTILLANA

Grup Promotor-Santillanaren ikasmaterialean ingurune naturalari buruzko gaietan ere nabari da Kataluniako errealitateko egokitzea, nahiz eta neurri handi batean Santillanaren jatorrizko materialaren itzulpena ere baden.

Coneixement del Medi Natural 3 liburuan, esaterako, ikasgai gehienak (hamabostetik hamar) gaztelerazko *Animales y plantas* liburutik itzuli eta moldatuak dira —EAEko liburuetan ikasgai guztiak dira itzulpen moldatuak—, baina ikasgai hauek ere EAEko liburuetan nabari ez den moldapen-lana ikusten da: euskarazkoan «Fruitarbolak» atala Espainiako fruitarbolaz ari da —itzulpen hutsa— baina katalanezkoan «Arbres fruiters de Catalunya» da atalaren izena. Gauza bera gertatzen da basa animaliekin: animalia berberen berri dute Madrileko nahiz EAEko ikasleek, baina Kataluniako ikasleek bertako animalia berezien berri ere badute «Animals protegits de Catalunya» atalean.

Ingurune naturaleko hurrengo ikasturtetako testuliburuetan desberdintasun bera nabaritu dugu: Zubia-Santillanaren liburuetakoa ikasgai guztiak dira itzulpen moldatuak, eta Grup Promotor-Santillanaren testuliburuetan batzuk itzulpen moldatuak dira, baina beste ikasgai batzuk bereziak dira. Itzulitako ikasgaietan ere egokitzea handiagoa da Grup Promotorren testuetan Zubiaren testuetan baino.

Bosgarren mailako liburuetan, konparazio baterako, atal hauek irakurgai dituzte Katalunian, ingurugiroari buruzko gai orokorren barruan: «Un Ocell Nou a Barcelona», «L'Ametlla de Mar», «El Massís de Garraf», «L'Albera», «El Delta de L'Ebre», «Els Aiguamolls de L'Emporda», «El Montsant», «La ozna volcánica d'Olot», «Les Glaceres del Pirineu», «Les Mines del Bergueda»,

«Els Ports de Beseit», «Ecosistemes terrestres de Catalunya», «El Massis del Montseny», «Les Illes Medes» eta «Espais protegits de Catalunya». Kataluniako leku eta fenomeno konkretuekin hornitzen dituzte, hain zuzen, ingurugiroari buruzko azalpen orokorrak. Aipatu atal guztiek orrialde bana dute gutxienez.

Adin bereko euskal ikasleek ere badituzte ingurugiroari buruzko ikasgaiak, baina bina orrialdeko bi adibide baino ez dituzte Euskal Herrira egokituta: «Bidasoako ibaia» eta «Gure kostaldeko padurak». Beste bi adibideak Madrileko liburuan aurki daitezkeen berberak dira: «Pirinioak» eta «Europako Gailurrak».

Inguru sozial eta kulturaleko liburuetan ere desberdin jokatzen dute Zubia-Santillanak eta Grup-Promotor-Santillanak.

Coneixement del Medi Social i Cultural 3 liburuko hamar ikasgaietako hari nagusiak gaztelerazko *El Paisaje y los Trabajos*-en du jatorria, baina Kataluniako eduki espezifikoei arreta berezia jartzen zaie; Horrela, mendiei buruzko ikasgaiean orrialdebete hartzen du «Muntanyes de Catalunya» atalak, eta beste horrenbeste, hurrengo ikasgaietan, «Planes de Catalunya», «Costes de Catalunya», «Ciutats de Catalunya» eta «Ajuntaments de Catalunya» atalek. Zubia-Santillanaren materiala darabilten hirugarren mailako euskal ikasleek ez dute horien pareko atalik irakurriko.

Coneixement del Medi Social i Cultural 5-en Katalunia da aztergai nagusi eta bakarra: geografia, biztanleria, ekonomia, gizarte-antolamendu, historia... Hamabost ikasgai eta 140 orrialde Kataluniari buruz. Lehenengo ikasgaiko —«Catalunya»— lehen atalean —«El nostre país»— honela dio:

Catalunya és el nostre país, un país ric i divers. Els paisatges, les poblacions, les activitats de les persones que hi viuen, els costums i la història, les institucions de govern, la llengua i la cultura tenen unes característiques pròpies que defineixen la personalitat de Catalunya. Una personalitat que ens defineix també a tots nosaltres, les persones que hem nascut o vivim a Catalunya. (7. or.)

Adin bereko euskal ikasleek *Euskal Herria* testuliburua dute, baina gaiak ez dira Katalunian besteko sakontasunez azter-

tzen. Orrialde-kopuruan ere bada alderik: hamabost ikasgai (140 orrialde) eskaintzen dizkiote Kataluniari, eta bost ikasgai (60 orrialde) Euskal Herriari. Beste diferentzia nabarmena: ikasle katalanek euren herriaren historiari buruzko bost ikasgai dituzte —«El Naixement de Catalunya» ikasgaitik hasita «L'Autonomia de Catalunya» ikasgaira arte—, eta batere ez euskal ikasleek.

Hurrengo ikasturtean ekingo diote historiari EAEko ikasleek. Baina aurretik esan dugun bezala, historia unibertsala dute ikasgai, Espainiako eta Euskal Herriko adibide xume batzurekin hornituta. Gainerakoan, Espainia eta Europa dituzte aztergai *Espainia eta Europa* izeneko argitarapenean.

Baina Kataluniako ikasleak ez dira Espainia eta Europara mugatzen. Izan ere, Katalunia dute abiapuntu *Coneixement del Medi Social i Cultural 6*-ko lehenengo bost kapituluek —«Catalunya en el mon», «Catalunya a Europa», «Catalunya en segle XX»...—, eta ondoren datoz Espainiari buruzko bost ikasgai.

ONESPEN-PROZESUA

Euskal Autonomi Elkarteetako ikastetxeetan banatzen diren ikasmaterial guztiak Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza Sailaren onespena behar dute. Hezkuntza Sailak hiru alorri begiratzeko ikasmaterial bati onespena eman aurretik: teknika, hizkuntza eta edukia. Argitarapena —inprimatua, ikus-entzunezkoa nahiz informatikoa— teknikoki egokia den aztertzen da batetik, erabiltzen den hizkuntza zuzena den bestetik, eta ematen diren edukiak Administrazioak ezarritako irizpideen araberrakoak diren azkenik.

Onspena jasotzeko, besteak beste, EAerako oinarrizko curriculumaz ezartzen duen dekretuak —237/1992 dekretua, abuztuaren 11koa— ematen dituen irizpideekin bat etorri beharra dute ikasmaterialetako edukiek.

Ingurunea arloko gai sozial eta kulturaleri buruz dekretuak ematen dituen irizpideak ez dira batere zehatzak: interpreta-

zio zabalerako aukera uzten dute. «Euskal Herria» aipatzen denean, esaterako, ez da zehazten Euskal Herria osotasunean hartzea edo aztergaiak EAera mugatzea denik irizpidea.

Ingurunea arloko hamahiru helburu oro korren artean aipatzen da «*inguru sozionaturala elementuetan, denbora iragatea - ren indarrez izandako aldakuntzak errekonozitzea*» eta «*inguru soziokulturalaren elementuak identifikatzea*» helburu direla, baina inguru hori zein den zehaztu gabe beti ere.

Eta zehaztasunetan sartzen denean, norberaren herriaren eta eskualdearen ezagupenetik abiatuta eremu zabalagoetara jotzean aintzat hartu beharreko eremuetaz ari denean hain zuzen, «*herria, eskualdeak, herrialdeak, Autonomi Elkarteak, Estatu Espainiarra eta Europako Komunitatea osatzen duten herriak*» aipatzen ditu 237/1992 dekretuak.

Materialen gainbegiratuari eta onespeneri buruzko arauak 143/1993 dekretuak —1993ko ekainaren 14ko EHAAn argitaratua— zehazten ditu. Sarreran dioenez, «*Administrazioak eza - rritako curriculum-bidearekiko ikasmaterialek koherentzia bermatu eta hizkuntz erabilpen zuzenetara egokitu*» behar dute ikasmaterialek Hezkuntza Sailaren onespenera jasotzekotan.

Dekretuaren zortzigarren ataleko lehenengo puntuan, 1/1990 LOGSE legeari erreferentzia eginez, gehiago zehazten dira kontuan hartu beharreko oinarriak:

Ikasleentzako ikasmaterialek argitalpen-proiektuetara egokituko dira. Bai testuan eta bai irudietan, eta 1/1990 LOGSE legeak bere 2. atalean adierazitakoaren ildotik, honako oinarriok aintzatzat hartuko dira: sexuen eskubide-berdintasuna, diskriminazio orori aurre egitea, kultura guztienganako errespetua, jokaera demokratikoaren aldeko ohitura indartzea eta balore etiko eta moralak kontuan hartzea.

Edukien gainbegiratu eta onespeneri buruzko 1982ko dekretuak zioenez, EAEn zabaltzen zen ikasmaterialek guztiak banan banan aztertu behar ziren: testuliburuz testuliburu eman behar zen onespenera. Baina ez zen araua betetzen: EIMA egitasmoan sartzen ziren ikasmaterialek baino ez ziren begiratzen,

dirulaguntza eman edo ez eman erabakitzeko. Gaztelerazko argitarapen guztiak eta EIMAtik kanpo geratzen ziren euskarazkoak ez ziren ez aztertzen ez onesten.

1993ko dekretuak aldatu egin du prozesua. EAEko ikaste-txeetan banatuko diren ikasmaterial guztiak onestu behar dira, euskarazkoak nahiz gaztelerazkoak, baina testuliburuak banan banan aztertu beharrean, argitaletxe-proiektuak gainbegiratu eta onesten dira. Alegia, argitaletxe batek ziklo jakin baterako (bi ikasturte) arlo bateko materialaren proiektua aurkezten du, ikasgai-eredu batekin hornituta, Curriculum Eratzeko Institutuak proiektua aztertu eta txostena bidaltzen dio Hezkuntza Sailari, eta honek azkenik proiektua onetsi edo gaitzesten du. Onespena, batzuetan, aldaketa batzuk egiteko baldintzapean ematen dute, eta aldaketa-gomendioak ematen dituzte beste zenbaitetan.

Gero, azken produktua onetsitako proiektura egokitu ez bada, onespena ken dezake Hezkuntza Sailak. Baina praktikan, behin proiektua onetsita, nekez egiten da azken produktuaren azterketarik.

AZTERKETAN ERABILITAKO TESTULIBURUAK

BAULA

- Coneximent del Medi 3.* Bartzelona 1993.
Coneximent del Medi 4. Bartzelona 1993.
Coneximent del Medi Natural 6. Bartzelona. 1995.
Coneximent del Medi Social i Cultural 5. Bartzelona. 1994.
Coneximent del Medi Social i Cultural 6. Bartzelona. 1995.

BRUÑO

Euskaraz

- Ekintza 3. Euskara.* Bilbo 1993.
Ekintza 4. Euskara. Bilbo. 1993.
Haizea 3. Inguruaren Ezaguera. Bilbo. 1993.
Haizea 4. Inguruaren Ezaguera. Bilbo. 1993.
Haritza 5. Inguruaren Ezaguera. Bilbo 1994.
Haritza 6. Inguruaren Ezaguera. Bilbo. 1995.
Hitza 5. Euskara. Bilbo. 1994.

Gaztelera

- Enclave 3. Conocimiento del Medio.* Madril. 1993.
Enclave 4. Conocimiento del Medio. Madril. 1993.
Leyenda 3. Lengua Castellana. Madril. 1993.
Leyenda 4. Lengua Castellana. Madril. 1993.
Paisajes 5. Conocimiento del Medio. Madril. 1994.
Paisajes 6. Conocimiento del Medio. Madril. 1995.
Rima 5. Lengua Castellana. Madril. 1994.

EDEBE

Gaztelera

- Lengua y literatura 3.* Bartzelona. 1993.
Lengua y literatura 4. Bartzelona. 1993.
Lengua y literatura 5. Bartzelona. 1994.
Lengua y literatura 6. Bartzelona. 1995.
Matemáticas 3. Bartzelona. 1993.
Matemáticas 4. Bartzelona. 1993.
Matemáticas 5. Bartzelona. 1994.
Matemáticas 6. Bartzelona. 1995.

Katalanez

- Coneximent del Medi Natural 3.* Bartzelona. 1993.
Coneximent del Medi Natural 4. Bartzelona. 1993.
Coneximent del Medi Natural 5. Bartzelona. 1994.
Coneximent del Medi Social i Cultural 3. Bartzelona. 1993.
Coneximent del Medi Social i Cultural 4. Bartzelona. 1993.
Coneximent del Medi Social i Cultural 5. Bartzelona. 1994.
Coneximent del Medi Social i Cultural 6. Bartzelona. 1995.

EDEBE-GILTZA

Euskaraz

Hizkuntza eta literatura 3. Sondika. 1993.
Hizkuntza eta literatura 4. Sondika. 1993.
Hizkuntza eta literatura 5. Sondika. 1994.
Hizkuntza eta literatura 6. Sondika. 1995.
Inguruaren Ezaguera 3. Sondika. 1993.
Inguruaren Ezaguera 4. Sondika. 1993.
Inguruaren Ezaguera 5. Sondika. 1994.
Inguruaren Ezaguera 6. Sondika. 1995.
Matematika 3. Sondika. 1993.
Matematika 4. Sondika. 1993.
Matematika 5. Sondika. 1994.
Matematika 6. Sondika. 1995.

Gaztelera

Conocimiento del Medio 3. Sondika. 1993.
Conocimiento del Medio 4. Sondika. 1993.
Conocimiento del Medio 5. Sondika. 1994.
Conocimiento del Medio 6. Sondika. 1995.
Lengua y literatura 3. Sondika. 1993.
Lengua y literatura 4. Sondika. 1993.
Lengua y literatura 5. Sondika. 1994.
Lengua y literatura 6. Sondika. 1995.
Matemáticas 3. Sondika. 1993.
Matemáticas 4. Sondika. 1993.
Matemáticas 5. Sondika. 1994.
Matemáticas 6. Sondika. 1995.

EDEBE-MADRID

Conocimiento del Medio 3. Bartzelona. 1994
Conocimiento del Medio 4. Bartzelona. 1994
Conocimiento del Medio 5. Bartzelona. 1994
Conocimiento del Medio 6. Bartzelona. 1995

EDELVIVES

Conocimiento del Medio 3. Zaragoza. 1993.
Conocimiento del Medio 4. Zaragoza. 1993.
Conocimiento del Medio 5. Zaragoza. 1994.
Conocimiento del Medio 6. Zaragoza. 1995.
Lengua 3. Zaragoza. 1993.
Lengua 4. Zaragoza. 1993.
Lengua 5. Zaragoza. 1994.
Lengua 6. Zaragoza. 1994.
Matemáticas 3. Zaragoza. 1993.
Matemáticas 4. Zaragoza. 1993.
Matemáticas 5. Zaragoza. 1994.
Matemáticas 6. Zaragoza. 1995.

ELKAR-GIE

Euskaraz

- Beleko. Hirugarren zikloko gidaliburua.* Donostia. 1994.
Euskara 3. Donostia. 1995.
Euskara 4. Donostia. 1995.
Euskara 5. Donostia. 1995.
Euskara 6. Donostia. 1995.
Ingurunea 3. Donostia. 1994.
Ingurunea 4. Donostia. 1995.
Ingurunea 5. Donostia. 1995.
Ingurunea 6. Donostia. 1994.
Matematika 3. Baga-Biga. Donostia. 1995.
Matematika 4. Baga-Biga. Donostia. 1995.
Matematika 5. Baga-Biga. Donostia. 1995.
Matematika 6. Baga-Biga. Donostia. 1994.
Otsoko. Bigarren zikloko gidaliburua. Donostia. 1995.

Gaztelera

- Lengua Castellana 3.* Donostia. 1994.
Lengua Castellana 4. Donostia. 1994.
Lengua Castellana 5. Donostia. 1995.

EREIN

Euskaraz

- Euskara. Bigarren zikloa 1.* Donostia. 1992.
Euskara. Bigarren zikloa 2. Donostia. 1993.
Euskara 5. Donostia. 1994.
Euskara 6. Donostia. 1995.
Ingurunea. Bigarren zikloa 1. Donostia. 1992.
Ingurunea. Bigarren zikloa 2. Donostia. 1993.
Ingurunea 5. Donostia. 1993.
Ingurunea 6. Donostia. 1995.
Kalakari 3. Donostia. 1993.
Kalakari 4. Donostia. 1994.
Kalakari 5. Donostia.
Kalakari 6. Donostia. 1990.
Matematika. Bigarren zikloa 1. Magnitudeak eta geometria. Donostia. 1993.
Matematika. Bigarren zikloa 1. Zenbakiak eta eragiketak. Donostia. 1993.
Matematika. Bigarren zikloa 2. Magnitudeak eta geometria. Donostia. 1993.
Matematika. Bigarren zikloa 2. Zenbakiak eta eragiketak. Donostia. 1993.
Matematika 5. Kalkulu tailerra eta problemak ebazteko tailerra. Donostia. 1994.
Matematika 5. Zenbakiak, magnitudeak, estatistika eta geometria. Donostia. 1993.
Matematika 6. Kalkulu, problemak ebazteko eta geometri ikerkuntzako tailerrak. Donostia. 1994.
Matematika 6. Zenbakiak, magnitudeak, geometria eta estatistika. Donostia. 1994.

Gaztelera

- El Medio. Segundo ciclo 1.* Donostia. 1992.
El Medio. Segundo ciclo 2. Donostia. 1993.

El Medio 5. Donostia. 1994.

El Medio 6. Donostia. 1995.

Matemáticas. Segundo ciclo 1. Magnitudes y geometría. Donostia. 1993.

Matemáticas. Segundo ciclo 1. Números y operaciones. Donostia. 1993.

Matemáticas. Segundo ciclo 2. Magnitudes y geometría. Donostia. 1993.

Matemáticas. Segundo ciclo 2. Números y operaciones. Donostia. 1993.

Matemáticas 5. Números, magnitudes, geometría y estadística. Donostia. 1993.

Matemáticas 5. Talleres de cálculo y de resolución de problemas. Donostia. 1993.

Matemáticas 6. Números, magnitudes, geometría y estadística. Donostia. 1994.

Matemáticas 6. Talleres de cálculo, de resolución de problemas y de investigación sobre geometría. Donostia. 1994.

IBAIZABAL

Bi ta bi 3. Matematika. Euba. 1993.

Bi ta bi 4. Matematika. Euba. 1993.

Bi ta bi 5. Matematika. Euba. 1994.

Bi ta bi 6. Matematika. Euba. 1995.

Txepetx 3. Inguruaren Ezaguera. Euba. 1993.

Txepetx 4. Inguruaren Ezaguera. Euba. 1993.

Txepetx 5. Inguruaren Ezaguera. Euba. 1994.

Txepetx 6. Inguruaren Ezaguera. Euba. 1995.

Txor txor 3. Euskara. Euba. 1993.

Txor txor 4. Euskara. Prozedura koaderno. Euba. 1993.

Txor txor 5. Euskara. Euba. 1994.

SANTILLANA

Conocimiento del Medio 3. Animales y plantas. Madril. 1993.

Conocimiento del Medio 3. El paisaje y los trabajos. Madril. 1993.

Conocimiento del Medio 3. La tierra y el agua. Madril. 1993.

Conocimiento del Medio 4. Historia de las cosas. Madril. 1993.

Conocimiento del Medio 4. Paisaje y territorio. Madril. 1993.

Conocimiento del Medio 4. Tu cuerpo. Madril. 1993.

Conocimiento del Medio 5. El medio ambiente. Madril. 1994.

Conocimiento del Medio 5. Comunidad de Madril. Madril. 1994.

Conocimiento del Medio 5. Materia y energía. Madril. 1994.

Conocimiento del Medio 6. El cuerpo humano y la salud. Madril. 1995.

Conocimiento del Medio 6. España y Europa. Madril. 1995.

Conocimiento del Medio 6. Momentos de la Historia. Madril. 1995.

Lengua 3. Madril. 1993.

Lengua 4. Madril. 1993.

Lengua 5. Madril. 1994.

Lengua 6. Madril. 1995.

Matemáticas 3. Madril. 1993.

Matemáticas 4. Madril. 1993.

Matemáticas 5. Madril. 1994.

Matemáticas 6. Madril. 1995.

SANTILLANA-GRUP PROMOTOR

Coneixement del Medi Natural 3. Bartzelona. 1993.

- Coneixement del Medi Natural* 4. Bartzelona. 1993.
Coneixement del Medi Natural 5. Bartzelona. 1994.
Coneixement del Medi Natural 6. Bartzelona. 1995.
Coneixement del Medi Social i Cultural 3. Bartzelona. 1993.
Coneixement del Medi Social i Cultural 4. Bartzelona. 1993.
Coneixement del Medi Social i Cultural 5. Bartzelona. 1994.
Coneixement del Medi Social i Cultural 6. Bartzelona. 1995.

SANTILLANA-ZUBIA

Euskaraz

- Hizkuntza* 3. Leioa. 1993.
Hizkuntza 4. Leioa. 1993.
Hizkuntza 5. Leioa. 1994.
Hizkuntza 6. Leioa. 1995.
Inguruaren Ezaguera 3. *Animaliak eta landareak*. Leioa. 1993.
Inguruaren Ezaguera 3. *Lurra eta ura*. Leioa. 1993.
Inguruaren Ezaguera 3. *Paisaia eta lanbideak*. Leioa. 1993.
Inguruaren Ezaguera 4. *Gauzen historia*. Leioa. 1993.
Inguruaren Ezaguera 4. *Paisaia eta herrialdeak*. Leioa. 1993.
Inguruaren Ezaguera 4. *Zure gorputza*. Leioa. 1993.
Inguruaren Ezaguera 5. *Euskal Herria*. Leioa. 1994.
Inguruaren Ezaguera 5. *Ingurugiroa*. Leioa. 1994.
Inguruaren Ezaguera 5. *Materia eta energia*. Leioa. 1994.
Inguruaren Ezaguera 6. *Espainia eta Europa*. Leioa. 1995.
Inguruaren Ezaguera 6. *Giza gorputza eta osasuna*. Leioa. 1995.
Inguruaren Ezaguera 6. *Historiaren uneak*. Leioa. 1995.
Matematika 3. Leioa. 1993.
Matematika 4. Leioa. 1993.

Gaztelerez

- Conocimiento del Medio* 3. *Animales y plantas*. Leioa. 1993.
Conocimiento del Medio 3. *El paisaje y los trabajos*. Leioa. 1993.
Conocimiento del Medio 3. *La tierra y el agua*. Leioa. 1993.
Conocimiento del Medio 4. *Historia de las cosas*. Leioa. 1993.
Conocimiento del Medio 4. *Paisaje y territorio*. Leioa. 1993.
Conocimiento del Medio 4. *Tu cuerpo*. Leioa. 1993.
Conocimiento del Medio 5. *El medio ambiente*. Leioa. 1994.
Conocimiento del Medio 5. *Materia y energia*. Leioa. 1994.
Conocimiento del Medio 5. *Pais Vasco*. Leioa. 1994.
Conocimiento del Medio 6. *El cuerpo humano y la salud*. Leioa. 1995.
Conocimiento del Medio 6. *España y Europa*. Leioa. 1995.
Conocimiento del Medio 6. *Momentos de la Historia*. Leioa. 1995.